



EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

PRVI ODJEL

PREDMET VUJICA protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 56163/12)

PRESUDA

STRASBOURG

8. listopada 2015.

*Ova će presuda postati konačna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. § 2. Konvencije.
Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.*

U predmetu Vujica protiv Hrvatske

Europski sud za ljudska prava (ranije Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Elisabeth Steiner, *predsjednica*,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Julia Laffranque,

Paulo Pinto de Albuquerque,

Linos-Alexandre Sicilianos,

Erik Møse,

Ksenija Turković, *suci*,

i André Wampach, *zamjenik tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost, održanog 15. rujna 2015.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena tog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 56163/12) protiv Republike Hrvatske koji je austrijska državljanka gđa. Klaudia Vujica („podnositeljica zahtjeva”) podnijela Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija”) dana 13. kolovoza 2012.

2. Podnositeljicu zahtjeva zastupala je gđa. G. Ćorluka, odvjetnica iz Vinkovaca. Hrvatsku Vladu („Vlada”) zastupala je njezina zastupnica gđa. Š. Stažnik.

3. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da su domaći sudovi propustili zaštititi njezino pravo na poštivanje obiteljskog života jer su joj odbili vratiti djecu, te da su povrijedili to pravo time što su sve troje njezine djece dodijelili na skrb njihovom ocu.

4. Dana 20. veljače 2013. Vlada je obaviještena o zahtjevu.

5. Dana 5. ožujka 2014. predsjednica ranijeg Prvog odjela odlučila je zahtjevu dati prvenstvo u skladu s Pravilom 41. Poslovnika Suda.

6. Vlada Austrije, nakon što je obaviještena o svom pravu da se umiješa (članak 36. § 1. Konvencije i Pravilo 44. § 1. (a) Poslovnika Suda), nije se koristila tom mogućnosti.

ČINJENICE**I. OKOLNOSTI PREDMETA**

7. Podnositeljica zahtjeva rođena je 1974. i živi u Grazu.

8. Dana 7. ožujka 1997. udala se za g. S. V. u Beču (Austrija). Živjeli su u Beču sve do siječnja 2006. kada su odlučili preseliti se u Komletince (Hrvatska).

9. U međuvremenu, dana 3. siječnja 1999., podnositeljica zahtjeva je rodila njihovu kćer E. V., a dana 6. lipnja 2001. njihovog sina, F. V. te dana 21. siječnja 2006. njihovu drugu kćer, L. V.

10. Dana 6. siječnja 2009. podnositeljica zahtjeva i S. V. su se razdvojili. On je ostao u Hrvatskoj, dok se podnositeljica zahtjeva vratila u Austriju.

11. Po svojem povratku u Austriju, podnositeljica zahtjeva preuzela je djecu od roditelja njezinog supruga koji su živjeli u Beču i s kojima su djeca provodila Božićne blagdane, te je pvela djecu sa sobom u Graz.

12. Kada se podnositeljica zahtjeva nije vratila u Hrvatsku, S. V. je otišao u Austriju u namjeri da djecu dovede natrag u Hrvatsku. Međutim, podnositeljica zahtjeva tome se

usprotivila. Djeca su stoga ostala u Grazu gdje je podnositeljica zahtjeva dvoje starije djece upisala u školu, a najmlađe dijete u dječji vrtić. S. V. je održavao kontakt s djecom razgovarajući s njima telefonom i povremeno ih posjećujući. Činilo se da su se podnositeljica zahtjeva i S. V. naposljetku dogovorili da će djeca ostati u Austriji, ali da će praznike provoditi sa svojim ocem u Hrvatskoj.

13. U kolovozu 2010., nakon ljetnih praznika koje su djeca provela u Hrvatskoj sa svojim ocem te djedom i bakom po očevoj strani, otac je odbio djecu vratiti podnositeljici zahtjeva, navodeći da su se djeca odbila vratiti u Austriju.

A. Postupci u Hrvatskoj

14. U rujnu 2010., pozivajući se na Hašku konvenciju o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece (u daljnjem tekstu: „Haška konvencija”, vidi stavak 54. u nastavku), podnositeljica zahtjeva zatražila je od austrijskog Ministarstva pravosuđa, kao austrijskog središnjeg tijela u smislu te Konvencije, da vrati njezinu djecu. Ministarstvo pravosuđa odmah je kontaktiralo hrvatsko Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, kao hrvatski središnje tijelo.

15. Dopisom od 23. rujna 2010., Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi prosljedilo je zahtjev podnositeljice zahtjeva Općinskom sudu u Vinkovcima.

1. Mjere za osiguranje dobrovoljnog povratka djece

16. Preslika dopisa ministarstva od 23. rujna 2010. poslana je Centru za socijalnu skrb Vinkovci. Potonji je u skladu s člankom 10. Haške konvencije (vidi stavak 53. u nastavku) pozvan posredovati kako bi otac dobrovoljno vratio djecu u Austriju i o rezultatima obavijestiti Općinski sud u Vinkovcima i Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi.

17. Centar za socijalnu skrb Vinkovci obavio je razgovor sa S. V., razgovarao je s djecom bez njegove nazočnosti i izvršio je nadzor njegova doma. Dana 28. listopada 2010. odgovorio je na zahtjev Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi. Relevantni dio tog odgovora glasi kako slijedi:

„S. V. navodi kako su njegovi postupci bili u skladu sa željama njegove djece, koja su željela ostati živjeti s njime u Hrvatskoj. Svoje postupke opravdava željom da svojoj djeci osigura sretan život. Tijekom razgovora u [prostorijama] Centra S. V. nije nastojao prikazati [podnositeljicu zahtjeva] kao lošu ili neodgovornu majku ... S. V. izražava svoju želju da mu se djeca u postupku razvoda braka dodjele na skrb, prvenstveno iz razloga jer želi da djeca budu sretna. Navodi da djeca žele ostati živjeti s njime. Ne želi ograničavati kontakte svoje supruge s djecom. ... Tijekom razgovora S. V. ostavlja dojam emocionalno tople osobe. Ne doima se kao roditelj koji bi fizički kažnjavao djecu ili bi se prema njima odnosio na neodgovarajući način.

... nadzorom na licu mjesta utvrđeno je da je otac osigurao odgovarajuće stambene i druge uvjete. Ima stalan izvor prihoda ... budući da je vlasnik ugostiteljskog objekta u prizemlju kuće [u kojoj živi s djecom] i u kojem radi. [Prema tome] dok radi [fizički] je vrlo blizu svojoj obitelji, što djeci daje [osjećaj] sigurnosti.

Nadalje je utvrđeno da su E. V. i F. V. često mijenjali škole i da su novu školsku godinu počeli pohađati u osnovnoj školi u Komletincima gdje su se, prema riječima oca, dobro prilagodila. Nije u interesu djece da često mijenjaju školu, školske kolege i učitelje. Djeca moraju imati stabilnost. Svako preseljenje djece iz njihove uobičajene okoline (obiteljsko ili školsko okruženje) stresno je i na njima ostavlja posljedice. To zahtjeva od njih dodatne napore da se prilagode novome okruženju i školi te da steknu nove prijatelje.

Uzimajući u obzir da je majka djece u međuvremenu podnijela zahtjev za vraćanje nezakonito zadržane djece iz Hrvatske, Centar je obavio razgovor s djecom bez prisutnosti oca. Njihova je želja da roditelji žive zajedno, kao što je to slučaj kod većine djece u takvim okolnostima. Djeca

su svjesna da se njihovi roditelji razvode. Ne zauzimaju stranu [ni] oca ni majke. E. V. i F. V. razumiju obiteljsku situaciju, dok je L. V. u dobi u kojoj joj situacija roditelja još nije jasna. Djeca izražavaju svoju želju da žive sa svojim ocem. Svoj odnos s ocem smatraju prisnijim i [smatraju] da su emocionalno povezani [s njime]. Sviđa im se život na selu, u Komletincima. Život u Austriji znatno se razlikuje od života u Komletincima. U Komletincima imaju više slobodnog vremena te se druže i igraju s ostalom djecom svoje dobi. Ritam života u Austriji to čini nemogućim. Ovdje su dobro prihvaćeni u školi. Poznaju svoje susjede i drugu djecu svoje dobi.

U svjetlu prethodno navedenog, [centar] je utvrdio da je u interesu djece da nastave živjeti sa svojim ocem u Komletincima. U skladu s ovim [stajalištem] centar je dostavio Općinskom sudu u Vinkovcima mišljenje psihologa i socijalnog radnika.”

2. Izvanparnični postupak za vraćanje djece

18. Izvanparnični postupak za vraćanje djece pokrenut je 7. listopada 2010., tj. onoga dana kad je Općinski sud u Vinkovcima zaprimio dopis Ministarstva od 23. rujna 2010. kojim se prosljeđuje zahtjev podnositeljice zahtjeva na temelju Haške konvencije (vidi prethodni stavak 15.). Centar za socijalnu skrb Vinkovci sudjelovao je u tom postupku kao neovisni umješač *sui generis* radi zaštite interesa djece.

19. Tijekom postupka sud je odlučio pribaviti i izvršiti uvid u izvještaj Centra za socijalnu skrb koji je pripremljen za potrebe donošenja odluke o skrbi djece u parničnom postupku za razvod braka i skrb nad djecom koji se vodio usporedno (vidi stavke 33. - 35. u nastavku). Izvještaj je na sudu zaprimljen dana 4. studenog 2010.

20. Na ročištu održanom 19. studenog 2010. u 11,00 sati punomoćnica podnositeljice zahtjeva tvrdila je da je zadržavanje troje djece od strane njihova oca u Hrvatskoj bilo nezakonito i da se ona moraju odmah vratiti. Tvrdila je kako činjenica da je Centar za socijalnu skrb podnio izvještaj u usporednom parničnom postupku za razvod braka i skrbi nad djecom ne bi trebala utjecati na ovaj postupak jer Haška konvencija ne predviđa iznimke od obveze hitnog vraćanja djece. Također je navela da je povrijeđeno pravo podnositeljice zahtjeva na jednakost u postupku jer, unatoč tome što tečno govori hrvatski, budući da su njezini roditelji hrvatskog podrijetla, Centar za socijalnu skrb nije ju pozvao da sudjeluje u postupku procjene obitelji, koja je prethodila izvještaju.

21. Punomoćnica S. V. predložila je sudu da odbije zahtjev podnositeljice zahtjeva. Tvrdila je da zadržavanje djece nije bilo nezakonito i da u svakom slučaju S. V. nije mogao prisiliti djecu da se protiv svoje volje vrate majci. Posebice, djeca su djelatnicima Centra za socijalnu skrb jasno izrazila da se ne žele vratiti u Austriju te su čak rekla svojem ocu da će pobjeći ako ih vrate, što je upućivalo da bi im povratak prouzročio psihičku traumu. Štoviše, iako nije sporno da je izvještaj Centra za socijalnu skrb bio pripremljen u kontekstu parničnog postupka radi odlučivanja o skrbi nad djecom koji se vodio usporedno, njegova utvrđenja, koja su upućivala na to da se djeca ne žele vratiti u Austriju, ne mogu se zanemariti u ovom postupku.

22. Predstavnicu Centra za socijalnu skrb Vinkovci suglasila se s punomoćnicom S. V. da bi zahtjev podnositeljice zahtjeva trebalo odbiti i da zadržavanje djece nije bilo nezakonito. Ona je tvrdila da su djelatnici Centra razgovarali s djecom, najprije zajedno, a zatim i pojedinačno, te da su ona navela kako im se ne sviđa život u Austriji i da žele živjeti u Hrvatskoj.

23. U svojem odgovoru punomoćnica podnositeljice zahtjeva navela je kako slijedi:

„... osobito najmlađe dijete stranaka, L. V., koja ima samo četiri godine, jako je povezana sa svojom majkom i izrazila je želju da se s njom vrati u Austriju. U pogledu dvoje starije djece, prvenstveno bi trebalo uzeti u obzir, imajući u vidu njihovu dob, što je u njihovom [najboljem]

interesu, a ne samo gdje oni žele živjeti. U svakom slučaju, navedeno ne može utjecati na donošenje odluke u ovom predmetu, imajući u vidu članak 16. [Haške] konvencije.”

24. Na istom je ročištu sud saslušao obje stranke. Podnositeljica zahtjeva je u svojem iskazu navela da ju je S. V. nazvao sredinom kolovoza 2010. kako bi joj rekao da neće vratiti djecu u Austriju jer ona to ne žele. Podnositeljica zahtjeva dalje je iskazivala da je tom prilikom telefonski razgovarala s djecom i da joj je dvoje starije djece reklo da se doista ne žele vratiti u Austriju, dok je najmlađe dijete izrazilo želju da se vrati. Podnositeljica zahtjeva također je navela kako svoju djecu nije vidjela od vremena kada ih je njihov otac zadržao u Hrvatskoj do dana koji je prethodio ročištu.

25. Iz iskaza S. V. proizlazilo je kako je najmlađe dijete, L. V., bilo neodlučno u pogledu toga s kojim roditeljem želi živjeti. Njegovim vlastitim riječima:

„L. V. je [još] malena i ponekad želi živjeti sa svojom majkom, a ponekad sa mnom.”

26. Na istom ročištu, dana 19. studenog 2010., Općinski sud u Vinkovcima donio je rješenje kojim je odbio zahtjev podnositeljice zahtjeva. U toj odluci sud se pozvao na izvještaj Centra za socijalnu skrb Vinkovci koji je sadržavao mišljenja socijalnog radnika i psihologa zaposlenih u Centru i koji je bio izrađen za potrebe donošenja odluke o skrbi nad djecom u parničnom postupku radi razvoda braka i skrbi nad djecom koji se vodio usporedno (vidi stavke 19. i 33. - 35. u nastavku). Mjerodavni dio tog rješenja glasi kako slijedi:

„Podnositeljica zahtjeva ... ostaje kod svojeg zahtjeva da se njezina djeca trebaju vratiti u Austriju, gdje su imala posljednje prebivalište, tj. stalno boravište i gdje su pohađala školu. Činjenica da je Centar za socijalnu skrb dao svoje mišljenje u [usporednom] parničnom postupku za razvod braka [i skrbi nad djecom] nije od značaja za donošenje odluke u ovom postupku [radi vraćanja] jer je Republika Hrvatska, kao potpisnica Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece u obvezi poštovati odredbe te Konvencije.

Protustranka ... u svojem odgovoru protivi se zahtjevu [podnositeljice zahtjeva], smatrajući kako u konkretnom slučaju nisu ispunjeni uvjeti određeni Haškom konvencijom. Posebice, za primjenu Haške konvencije djeca moraju biti nezakonito odvedena ili zadržana i mora biti povrijeđeno pravo na brigu. Pravo na skrb nad djecom podnositeljici zahtjeva nije dodijeljeno zakonom niti joj je to pravo dodijeljeno sudskom ili upravnom odlukom ili sporazumom koji je izjednačen s takvim odlukama. Zbog toga pravo podnositeljice zahtjeva na skrb nad djecom ni po čemu nije veće od prava protustranke, imajući u vidu da je postupak razvoda braka, u kojem se raspravlja [pitanje] skrbi nad djecom, još uvijek u tijeku kod ovoga suda.

On se također poziva na članak 13. stavak 1. (b) [Haške konvencije] koji određuje da sud nije dužan narediti povratak djeteta ako utvrdi da bi povratak izložio dijete, inter alia, psihičkoj traumi, kao i da to može odbiti učiniti ako se dijete protivi povratku.

Predstavnica Centra za socijalnu skrb Vinkovci u svojem očitovanju smatra da se u konkretnom slučaju ne radi o nezakonitom zadržavanju djece jer je Centar, čak i prije nego što je podnositeljica zahtjeva podnijela svoj zahtjev, bio uključen u socijalnu anamnezu obitelji [tj. obiteljsku procjenu]. Naime, otac djece obratio se Centru 2009., dok su djeca bila u posjeti njegovim roditeljima u Austriji i kada su se bračni drugovi razdvojili, odnosno, kada [ga] je podnositeljica zahtjeva ostavila, otišla u Austriju, uzela djecu, zadržala ih i upisala u školu u Austriji. Otac, kako bi zaštitio interese djece, odlučio je ne poduzimati određene korake [radi njihovog povratka], već je umjesto toga posjećivao djecu u Austriji koliko god je to mogao. Kada su djeca ovoga ljeta došla u Hrvatsku s njegovim roditeljima, ona se nisu željela vratiti u Austriju. Otac je tada zatražio savjet od Centra, koji ga je savjetovao da ne bi trebao silom vraćati djecu njihovoj majci. Nakon toga podnio je tužbu za razvod braka, dok je podnositeljica zahtjeva podnijela zahtjev za vraćanje nezakonito zadržane djece.

U postupku koji je vođen pred Centrom za socijalnu skrb Vinkovci saslušana su djeca, prvo sve troje zajedno, a nakon toga pojedinačno, i ona su izrazila želju živjeti u Hrvatskoj. Zbog toga

predstavnicu Centra za socijalnu skrb smatra da je radi zaštite interesa i dobrobiti djece potrebno odbiti zahtjev podnositeljice kao neosnovan.

...

U ovom postupku, pokrenutom na zahtjev podnositeljice zahtjeva za vraćanjem djece, sud mora primijeniti Zakon o ratifikaciji Haške konvencije (o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece).

Člankom 12. stavkom 2. tog Zakona određeno je da sud neće narediti povratak djeteta ako se dijete prilagodilo novoj okolini.

Prema provedenim dokazima utvrđeno je da su se stranke vjenčale 7. ožujka 1997. u Austriji, u Beču. U braku su rođeni E. V. 3. siječnja 1999., F. V. 6. lipnja 2001. i L. V. 21. siječnja 2006. Stranke su sa svoje troje djece došli živjeti u Hrvatsku, u Komletince.

U svađi tijekom Božićnih blagdana [2008.] [podnositeljica zahtjeva] izrazila je želju da prekinu zajednički život. [Ona] je napustila zajedničko domaćinstvo i otišla živjeti u Austriju. U to su vrijeme djeca bila u Austriji, u posjeti djedu i baki s očeve strane. Po dolasku u Austriju, podnositeljica zahtjeva odmah je otišla uzeti djecu i nije dozvolila ocu da ih vrati u Hrvatsku, iako su djeca željela ići u Hrvatsku, te su morala [tamo] završiti još jednu školsku godinu.

[U] ljeti [2010.] djeca su, zajedno s djedom i bakom s očeve strane, došla u [Hrvatsku] kako bi provela tri tjedna svojih ljetnih praznika na moru. Po povratku s mora djeca su došla živjeti u Komletince. Prema izjavi protustranke koju je podnositeljica potvrdila, dvoje starije djece odbilo je vratiti se u Austriju, izrazivši želju da ostanu u Komletincima.

Iz priloženih uvjerenja o prebivalištu izdanih od strane [policije] utvrđeno je da svo troje djece ima registrirano prebivalište na teritoriju Hrvatske, na adresi ... u Komletincima ... od 17. listopada 2006. Stoga su netočne tvrdnje podnositeljice zahtjeva da djeca imaju registrirano prebivalište samo u Austriji.

U ovom predmetu sud još nije donio konačnu odluku u [usporednoj] parnici [radi razvoda braka i skrbi nad djecom]. Međutim, to ne utječe na donošenje odluke povodom zahtjeva za vraćanje djece na temelju Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece.

Ovaj sud je mišljenja da otac nije bez znanja i odobrenja majke oteo djecu iz životne okoline kojoj su se prilagodila. Treba primijetiti da su djeca ranije živjela u Komletincima, da je E. V. završila drugi razred osnovne škole u Komletincima, koju je pohađala do prvog polugodišta trećeg razreda i da je F. V. također pohađao prvi razred osnovne škole u Komletincima. Stoga proizlazi da su djeca zadržana u mjestu u kojem su ranije živjela. Ove školske godine E. V. i F. V. ponovno pohađaju osnovnu školu u Komletincima.

Iz mišljenja psihologa Centra za socijalnu skrb Vinkovci nesporno proizlazi da nije u interesu djece ponovno mijenjati školu jer bi se trebali ponovno prilagoditi na [nove] učitelje, nastavni plan i program, školske kolege, itd. Iz dostavljenog mišljenja jasno je da su se djeca prilagodila svojoj sadašnjoj životnoj okolini i školskom okruženju, kao i da su izrazila želju da žive sa svojim ocem.

Uzimajući u obzir sva prethodno navedena [razmatranja], ovaj sud, pozivajući se na članak 12. stavak 2. i članak 13. stavak 1. (a) Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece, odbija narediti povratak djece, nalazeći da su se djeca bez ikakvih problema prilagodila okolini u kojoj su ranije živjeli i da bi ih u tim okolnostima povratak majci u Austriji stavio u nepovoljan položaj i izložio ih psihičkoj traumi, što zasigurno ne može biti u njihovu korist.

Također treba primijetiti da su se djeca sama, osobito dvoje starije djece, protivila vraćanju u Austriju.

Imajući u vidu sve prethodno navedeno, ovaj je sud odlučio [kao u] izreci.”

27. Podnositeljica zahtjeva jest dana 30. studenog 2010. podnijela žalbu protiv prvostupanjske odluke.

28. Dana 24. veljače 2011. Županijski sud u Vukovaru odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva i potvrdio prvostupanjsku odluku, koja je time postala pravomoćna. Drugostupanjska odluka dostavljena je punomoćnici podnositeljice zahtjeva dana 17. ožujka 2011. Mjerodavni dio te odluke glasi kako slijedi:

„Žaliteljica tvrdi da je cilj [Haške] konvencije hitno vraćanje djece u državu njihova stalnog boravka i da se njome štiti posljednji status djece.

Prema mišljenju žaliteljice isključivo je trebalo primijeniti članak 12. stavak 1. navedene Konvencije i narediti da se djeca odmah vrate.

...

Žalba je neosnovana.

...

Utvrđeno je da sve troje djece ima registrirano prebivalište na teritoriju Hrvatske, na adresi ... u Komletincima ... od 17. listopada 2006.

Prvostupanjski je sud pravilno utvrdio da otac nije bez znanja i odobrenja majke oteo djecu iz životne okoline kojoj su se prilagodila jer su djeca ranije živjela u Komletincima, [gdje] je E. V. završila drugi razred osnovne škole ..., a F. V. pohađao prvi razred ...

Prvostupanjski se sud pozvao na članak 12. stavak 2. i članak 13. stavak 1. (a) i (b) [Haške] konvencije.

Kako žaliteljica pravilno ističe, prvostupanjski se sud pogrešno pozvao na članak 12. stavak 2. navedene Konvencije jer su djeca dovedena u Hrvatsku početkom srpnja 2010., dok je postupak [za vraćanje djece] pokrenut u rujnu 2010., dakle prije isteka roka od godine dana iz članka 12. stavka 1. [Haške] konvencije.

Međutim, ovaj drugostupanjski sud nalazi da je prvostupanjski sud ispravno primijenio članak 13. stavak 1. (a) i (b) [Haške] konvencije i, prema mišljenju ovog suda, također stavak 2. tog članka jer su se dvoje starije djece, čije se mišljenje može uzeti u obzir s obzirom na njihovu dob, protivila vraćanju.

Budući da su se djeca već prilagodila životu u okolini (u kojoj su ranije živjeli - prije odlaska u Austriju), postoji ozbiljna opasnost da bi ih povratak izložio psihičkoj traumi. Promjena škole imala bi traumatične učinke na dvoje starije djece kada bi se, za vrijeme trajanja školske godine, preselila u Austriju, gdje su nastavni plan i program potpuno drugačiji.

Zbog navedenih razloga žalba se odbija i potvrđuje prvostupanjska odluka.”

29. Podnositeljica zahtjeva je 15. travnja 2011. podnijela ustavnu tužbu navodeći, *inter alia*, da su povrijeđena njezina ustavna prava na pravično suđenje i na poštivanje njezina obiteljskog života, zajamčena člankom 29. stavkom 1. i člankom 35. Ustava Republike Hrvatske (vidi stavak 51. u nastavku). Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je 25. siječnja 2012. ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva i svoju je odluku dostavio njezinoj punomoćnici 15. veljače 2012. Mjerodavni dio te odluke glasi kako slijedi:

„[Tužiteljica] smatra da su pobijanom odlukom nižih sudova povrijeđena njezina [ustavna] prava zajamčena člankom 14. stavkom 2., člankom 16., člankom 26., člankom 29. stavkom 1., člankom 35., člankom 62., člankom 63. i člankom 140. Ustava Republike Hrvatske.

...

Uzimajući u obzir tvrdnje iz ustavne tužbe, Ustavni sud Republike Hrvatske razmotrio je pobijane odluke prema članku 29. stavku 1. i članku 63. Ustava Republike Hrvatske.

...

Uzimajući u obzir mišljenje Centra za socijalnu skrb Vinkovci ... i činjenicu da su oba starija djeteta ... (E. V. i F. V.) izrazila želju u pogledu toga gdje i s kojim roditeljem žele nastaviti živjeti nakon razvoda [svojih roditelja] i da su odbila otići od oca, Ustavni sud Republike Hrvatske smatra da su nadležni sudovi donijeli pobijane odluke pravilno ocjenjujući sve okolnosti ovog slučaja.”

3. Parnični postupak za razvod braka i skrbi nad djecom

30. U međuvremenu je S. V. 27. kolovoza 2010. podnio kod Općinskog suda u Vinkovcima tužbu protiv podnositeljice zahtjeva tražeći: (a) razvod braka; (b) pravo da njihova djeca žive s njime (u daljnjem tekstu: „skrb nad djecom”); i (c) uzdržavanje za djecu. Kao i u prethodno navedenom postupku za vraćanje djece (vidi prethodni stavak 18.), Centar za socijalnu skrb Vinkovci sudjelovao je i u ovom postupku kao nezavisni umješac *sui generis* radi zaštite interesa djece.

31. Sud je 30. kolovoza 2010. pozvao Centar za socijalnu skrb Vinkovci da podnese izvještaj o financijskoj i obiteljskoj situaciji stranaka i da iznese svoje mišljenje u pogledu toga s kojim bi roditeljem djeca željela živjeti, kao i o kontaktima s drugim roditeljem.

32. Podnositeljica zahtjeva 17. prosinca 2010. odgovorila je na S. V.-ovu tužbu. U svojem odgovoru ona se suglasila s razvodom braka, prigovorila je zahtjevu S. V. za skrbi nad djecom i umjesto toga je predložila da se djeca dodjele njoj na skrb.

33. Nakon što je obavio razgovor s djecom i S. V. te nakon obavljanja nadzora njegovog doma dana 20. listopada 2010., Centar za socijalnu skrb Vinkovci podnio je sudu svoj izvještaj dana 28. listopada 2010. Izvještaj se sastojao od mišljenja socijalnog radnika i psihologa koji su bili djelatnici centra za socijalnu skrb.

34. Relevantni dio mišljenja socijalnog radnika glasi kako slijedi:

„[S. V.] opravdava svoje postupanje željom da djeci omogući sretan život. Tijekom razgovora on je učestalo navodio da su djeca, nakon ljetnih praznika koje su proveli u Hrvatskoj, izrazila želju da se više ne vraćaju u Austriju. On nije sprječavao svoju suprugu da dođe i vidi djecu, ali ona nikada nije došla ... Tijekom razgovora on [ju] nije nastojao prikazati kao lošu ili neodgovornu majku ... S. V. izražava svoju želju da mu se djeca u postupku razvoda braka dodjele na skrb, prvenstveno iz razloga jer želi da djeca budu sretna. Naveo je da su djeca željela ostati živjeti s njime. Nije želio ograničavati kontakte svoje supruge s djecom. ... Tijekom razgovora S. V. ostavlja dojam emocionalno tople osobe. Ne doima se kao roditelj koji bi fizički kažnjavao djecu ili bi se prema njima odnosio na neodgovarajući način.

... nadzorom na licu mjesta utvrđeno je da je otac osigurao odgovarajuće stambene i druge uvjete. Ima stalan izvor prihoda ... budući da je vlasnik ugostiteljskog objekta u prizemlju kuće [u kojoj živi s djecom] i u kojem radi. [Prema tome] dok radi [fizički] je vrlo blizu svojoj obitelji, što djeci daje [osjećaj] sigurnosti.

Nesporno je da su E. V. i F. V. često mijenjali škole i da su novu školsku godinu počeli pohađati u osnovnoj školi u Komletincima gdje su se, prema riječima oca, dobro prilagodila. Nije u interesu djece da često mijenjaju školu, školske kolege i učitelje. Djeca moraju imati stabilnost. Svako preseljenje djece iz njihove uobičajene okoline (obiteljsko ili školsko okruženje) je stresno i ostavlja na njima posljedice. To zahtjeva od djece dodatne napore da se prilagode novome okruženju, [novoj] školi te da steknu nove prijatelje.

Uzimajući u obzir da majka djece živi u Austriji ... djelatnici ovog centra za socijalnu skrb nisu imali mogućnost ispitati je i utvrditi [njezine] stambene uvjete i obiteljsku situaciju te ih procijeniti i [stoga] nisu mogli dati mišljenje o mogućnosti kontakata majke i djece u mjestu njezina boravišta u Austriji.

Imajući u vidu prethodno navedeno, mišljenja sam da E. V, F. V. i L. V. trebaju nastaviti živjeti sa svojim ocem ...”

35. Relevantni dio mišljenja psihologa Centra za socijalnu skrb glasi kako slijedi:

„Ovo je mišljenje izrađeno na temelju psihološkog intervjua sa S. V.-om, kao i na temelju psihološkog ispitivanja djece te pregleda dokumentacije dostupne centru za socijalnu skrb.

...

Proveden je intervju s djecom. Njihova je želja da roditelji žive zajedno, kao što je to slučaj kod većine djece u takvim okolnostima. Svjesni su da se njihovi roditelji razvode. Ne zauzimaju stranu [ni] oca ni majke. E. V. i F. V. razumiju obiteljsku situaciju, dok je L. V. u dobi u kojoj joj situacija roditelja još nije jasna. Djeca izražavaju svoju želju da žive sa svojim ocem. Svoj odnos s ocem smatraju prisnijim i [smatraju] da su emocionalno povezaniji [s njime]. Osobito im se sviđa život u Komletincima tj. u manjoj zajednici. Život u Austriji značajno se razlikuje od života ovdje. Imaju više slobodnog vremena [i] družu se s djecom svoje dobi. Provode svoje slobodno vrijeme igrajući se, što nije slučaj u Austriji, ne zato što bi im roditelji to zabranjivali ili ih u tome sprječavali, već zato što je takav tempo života. Roditelji i djeca nisu kod kuće tijekom dana zato što rade, a djeca idu u školu, tako da vrlo malo vremena provode zajedno, što je djeci vrlo bitno. Ovdje su ona dobro prihvaćena u školi, poznaju svoje susjede i općenito društvena mreža (učitelji, susjedi, djeca njihove dobi) bolje funkcionira. Pored toga, nije u interesu djece da ponovno mijenjaju školu, što je stresno jer se moraju ponovno prilagoditi učiteljima, nastavnom planu i programu te [pronaći nove] prijatelje.

Mišljenja sam da bi djeca trebala ostati živjeti sa svojim ocem, imajući u vidu da S. V. na odgovarajući način brine o njihovim potrebama, kao i o njihovom odgoju i obrazovanju. Istovremeno, djeca izražavaju svoju želju da žive s ocem.”

36. Budući da se podnositeljica zahtjeva nije protivila razvodu braka, na ročištu od 18. studenog 2010. sud je donio rješenje da se S. V.-ova tužba smatra sporazumnim zahtjevom za razvod braka. Na istom su ročištu podnositeljica zahtjeva i S. V. predložili sudu da odgodi održavanje ročišta kako bi se sporazumjeli o pitanjima skrbi nad djecom, prava na viđanje drugog roditelja i uzdržavanja.

37. Na ročištu održanom idućeg dana, 19. studenog 2010. u 13 sati, dakle dva sata nakon ročišta u prethodno navedenom postupku za vraćanje djece (vidi prethodni stavak 20.), stranke su obavijestile sud da su se dogovorile da će dvoje starije djece živjeti sa svojim ocem, ali da nisu mogli postići dogovor o skrbi nad njihovim najmlađim djetetom, L. V.

38. Punomoćnica podnositeljice zahtjeva naglasila je kako je u interesu L. V., budući da je u to vrijeme bila stara samo četiri i pol godine, da živi sa svojom majkom s kojom je emocionalno povezana i s kojom je L. V. izrazila da želi živjeti. Dodala je da je u toj dobi uloga majke iznimno važna. Na kraju, punomoćnica podnositeljice zahtjeva ponovila je da podnositeljica zahtjeva nije bila uključena u postupak obiteljske procjene koji je proveo Centar za socijalnu skrb Vinkovci, na temelju kojeg je izrađen njegov izvještaj. Posebice, djelatnici Centra za socijalnu skrb s njom nisu razgovarali, niti su je na drugi način ispitali (vidi prethodni stavak 20.). Stoga je pozvala sud da pribavi zajedničko stručno mišljenje psihologa i psihijatra radi utvrđivanja je li u najboljem interesu L. V. da živi s majkom ili ocem.

39. Predstavnica Centra za socijalnu skrb navela je da podnositeljica zahtjeva nije bila uključena u postupak obiteljske procjene jer je strani državljanin i živi u inozemstvu. Nakon ponavljanja utvrđenja iz izvještaja Centra za socijalnu skrb (vidi prethodne stavke 33. - 35.), dodala je da su djeca međusobno izrazito emocionalno povezana i da se zbog toga ne preporuča njihovo odvajanje.

40. Punomoćnica S. V. isticala je da bi sud trebao poštivati stručna mišljenja izražena u izvještaju Centra za socijalnu skrb i da se djecu ne bi trebalo odvajati. Dodala je da je njezin klijent voljan omogućiti podnositeljici zahtjeva duže i češće kontakte s L. V. s obzirom da ona nije opterećena školskim obavezama. Na kraju, punomoćnica S. V.-a protivila se prijedlogu da se pribavi zajedničko stručno mišljenje (vidi prethodni stavak 38.) jer je između stranaka nesporno da su one obje sposobne odgovarajuće se brinuti za djecu.

41. Nakon što je saslušao punomoćnike stranaka i centar za socijalnu skrb kao umješača, općinski sud na istom je ročištu prvo odbio prijedlog punomoćnice podnositeljice zahtjeva za pribavom zajedničkog stručnog mišljenja, a nakon toga objavio presudu kojom je: (a) razveo brak sklopljen između podnositeljice zahtjeva i S. V.-a; (b) odlučio da će sve troje djece živjeti sa S. V.; (c) odredio podnositeljici zahtjeva pravo na viđanje (kontakte) i (d) naložio podnositeljici zahtjeva da redovito plaća određeni novčani iznos na ime uzdržavanja djece. Sud je posebice odlučio da će podnositeljica zahtjeva ostvarivati svoje pravo na viđanje tako što će djecu povesti kući u Austriju svakoga posljednjeg vikenda u mjesecu (ili bilo kojeg drugog vikenda ako se stranke tako dogovore), kao i tijekom sedam dana zimskih praznika, petnaest dana ljetnih praznika i za vrijeme ostalih praznika naizmjenice.

42. Odlučujući o pitanju skrbi nad djecom, sud se pozvao na izvještaj Centra za socijalnu skrb (vidi stavke 33. - 35.). Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

„Sud je odbio prijedlog drugopodnositeljice [tuženice] da se provede dokaz pribavom zajedničkog stručnog mišljenja vještaka iz područja psihologije i psihijatrije jer je između stranaka nesporno da one obje ispunjavaju uvjete za preuzimanje roditeljske odgovornosti, s čime je sud suglasan. S obzirom da se na temelju provedenih dokaza može donijeti odluka o osnovanosti i bez provođenja predloženog dokaza, koji bi ukazao jesu li roditelji sposobni brinuti se o djeci, sud smatra da je [pribava] mišljenja vještaka iz područja psihijatrije nepotrebna i [stoga] je odbio taj prijedlog, imajući u vidu članak 10. stavak 1. Zakona o parničnom postupku kojim je određeno da se [parnični] postupci moraju voditi bez odugovlačenja i sa što manje troškova.

...

U vezi s njihovom malodobnom djecom E. V. i F. V., stranke su postigle dogovor da će oni živjeti sa svojim ocem. Međutim, majka tvrdi da je u [najboljem] interesu [njihove mlađe kćeri] L. V., koja ima četiri godine, da živi s njom jer je za nju [majku] emocionalno vezana.

Iz izvještaja Centra za socijalnu skrb proizlazi da je želja djece, kao i kod većine djece u njihovoj situaciji, da roditelji zajedno žive u skladnom odnosu, da su svjesni činjenice da se njihovi roditelji razvode i da ne zauzimaju stranu [ni] oca ni majke. Međutim, oni su izrazili želju da žive s ocem jer svoj odnos s ocem smatraju prisičnijim i emocionalno su više vezani uz njega. Nadalje, iz izvještaja proizlazi da se djeci sviđa život u Komletincima, tj. [život] u manjoj zajednici gdje imaju više slobodnog vremena, druže se s drugom djecom svoje dobi [i] provode slobodno vrijeme igrajući se, što nije slučaj u Austriji. Iz izvještaja dalje slijedi da su djeca dobro prihvaćena u školi i da nije u njihovom najboljem interesu da ponovno mijenjaju školu, što se smatra stresnim jer bi se ponovno morali prilagoditi [novim] učiteljima, nastavnom planu i programu i školskim kolegama. Zbog toga bi djeca, prema mišljenju centra za socijalnu skrb, trebala ostati živjeti s ocem, s obzirom da se o na odgovarajući način brine o njihovim potrebama, odgoju i obrazovanju i da su, istovremeno, djeca izrazila želju da žive s ocem.

Na ročištu ... predstavnica Centra za socijalnu skrb izjavila je kako ostaje kod mišljenja iz [izvještaja Centra za socijalnu skrb] i ponovila je da su djeca međusobno vrlo povezana i da se ne preporuča njihovo odvajanje.

Prvopodnositelj [tužitelj] na istom je ročištu izjavio kako ne osporava da majka ispunjava uvjete za povjeravanjem skrbi nad djecom, ali da smatra kako je u najboljem interesu djece da žive zajedno, što žele i djeca, i da je spreman drugopodnositeljici [tuženici] omogućiti održavanje intenzivnijeg kontakta s L. V., s obzirom da ona nije opterećena školskim obavezama.

Kod dodjeljivanja skrbi nad djecom potrebno je uzeti u obzir da braću i sestre, između kojih postoje emocionalne veze, ne bi trebalo odvajati, osim ako je to njihova želja ili je u njihovom najboljem interesu. S obzirom da su prema izvještaju centra za socijalnu skrb djeca izrazila želju da žive zajedno, sud je, promičući najbolje interese djeteta u smislu članka 3. Međunarodne konvencije o pravima djeteta i [u skladu s] osnovnim načelima Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, odlučio dodijeliti skrb njihovom ocu.

Odlučujući o pravima majke na viđanje djece (kontakt s djecom), sud je, uzimajući u obzir sporazum stranaka da će majka ostvarivati ta prava na način koji je predložio centar za socijalnu skrb, ali tako da majka vodi djecu kući u Austriju, [odlučio] da [će ona ostvarivati kontakt s djecom] svakoga posljednjeg vikenda u mjesecu ili bilo kojeg drugog vikenda ako se stranke tako dogovore, kao i tijekom sedam dana zimskih praznika, petnaest dana ljetnih praznika i za vrijeme ostalih praznika naizmjenice.”

43. Istoga dana podnositeljica zahtjeva i S. V. potpisali su pisani sporazum (u daljnjem tekstu: „privremeni sporazum o skrbi nad djecom”) kojim su uredili pravo podnositeljice zahtjeva na viđanje djece do pravomoćnosti prvostupanjske presude. Dogovorili su se da će u tom razdoblju podnositeljica zahtjeva ostvarivati svoja prava na viđanje djece prema rasporedu utvrđenom u prvostupanjskoj presudi. Pored toga, stranke su se dogovorile da će podnositeljica zahtjeva odmah povesti najmlađu kćer, L. V., sa sobom u Austriju i da će je vratiti S. V. 9. siječnja 2011. Međutim, podnositeljica zahtjeva najmlađu kćer nije vratila S. V. 9. siječnja 2011., već ju je zadržala u Austriji.

44. U međuvremenu, dana 17. prosinca 2010. godine, podnositeljica zahtjeva izjavila je žalbu protiv prvostupanjske presude. U žalbi je tvrdila da: (a) prema članku 16. Haške konvencije (vidi stavak 54. u nastavku) prvostupanjski sud nije smio nastaviti s postupkom sve do donošenja konačne odluke u postupku za vraćanje djece; (b) prvostupanjski sud nije uputio S. V. i nju na obvezni postupak posredovanja (medijacije) prije razvoda braka, što je protivno članku 44. Obiteljskog zakona (vidi stavak 52. u nastavku); i (c) nije sudjelovala u postupku obiteljske procjene koji je proveo Centar za socijalnu skrb. Podnositeljica zahtjeva također je ponovila svoju raniju tvrdnju da je najmlađa kćer, L. V., emocionalno povezana s njome i da je u dobi kada je u njezinom najboljem interesu da živi s majkom jer bi njezina odvojenost od majke imala štetniji učinak od njezine odvojenosti od brata i sestre. U pogledu dvoje starije djece, podnositeljica zahtjeva naglasila je da je, ako djeca doista žele ostati živjeti sa svojim ocem u Hrvatskoj, ona spremna poštovati tu želju. Međutim, odluka o skrbi nad djecom nije se smjela donijeti prije odluke u postupku za vraćanje djece.

45. Presudom od 23. veljače 2011. Županijski sud u Vukovaru odbio je žalbu podnositeljice zahtjeva i potvrdio prvostupanjsku presudu koja je time postala pravomoćna. Drugostupanjska presuda dostavljena je punomoćnici podnositeljice zahtjeva dana 16. ožujka 2011. Mjerodavni dio te presude glasi kako slijedi:

„U svojoj žalbi žaliteljica navodi da ... [prvostupanjski] sud nije smio nastaviti s [parničnim] postupkom do okončanja [izvanparničnog] postupka za vraćanje nezakonito zadržane djece koji je bio u tijeku kod istog suda, a u skladu s člankom 16. Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece. Svrha te konvencije jest da djeca budu vraćena u državu iz koje su oteta. Tek se tada trebao provesti postupak za dodjelu skrbi nad djecom, imajući u vidu da su djeca odvedena iz sredine u kojoj su do tada živjele.

[Žaliteljica] također tvrdi da nije sudjelovala u [obiteljskoj procjeni] koju je proveo Centar za socijalnu skrb Vinkovci. Smatra da je najmlađe dijete, L. V., emocionalno vrlo vezano uz nju i da je [prvostupanjski] sud to trebao uzeti u obzir.

...

Međutim, kako se stranke nisu dogovorile o skrbi nad njihovim najmlađim djetetom, L. V., sud je, poštujući mišljenje Centra za socijalnu skrb i želje djece, odlučio da ona ostane živjeti sa svojim ocem, bratom i sestrom u Komletincima.

Posebice, tijekom intervjua sa stručnim timom Centra za socijalnu skrb Vinkovci djeca su izrazila želju da žive s ocem jer smatraju da je njihov odnos s ocem prisniji, sviđa im se život u Komletincima, [tj.] manjoj zajednici gdje imaju više slobodnog vremena, vrijeme provode s djecom svoje dobi, slobodno vrijeme provode igrajući se, što nije bio slučaj u Austriji, kao i zbog toga jer ovdje polaze školu u kojoj su dobro prihvaćena.

Iz izvještaja Centra za socijalnu skrb Vinkovci proizlazi da su djeca međusobno vrlo povezana i da se ne preporuča njihovo odvajanje i promjena okoline, što odgovara željama djece.

Budući da su djeca izrazila želju da žive zajedno i s obzirom da L. V. još nema školske obaveze - što omogućava održavanje intenzivnijeg kontakta s majkom, po dogovoru roditelja - prvostupanjski je sud, podržavajući najbolje interese djeteta u smislu članka 3. Međunarodne konvencije o pravim djeteta i [u skladu s] osnovnim načelima Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava, pravilno odlučio da djeca trebaju ostati živjeti s ocem, ostavljajući [pritom] otvorenu mogućnost izmjene te odluke ako se okolnosti promijene.

...

U spisu predmeta također se nalazi uvjerenje o prebivalištu za svako dijete stranaka iz kojeg je vidljivo da je njihova registrirana adresa prebivališta od 17. listopada 2006. u Komletincima. U svakom slučaju, cijela je obitelj ranije živjela u Komletincima.

Imajući u vidu prethodno navedeno, tvrdnja žaliteljice da je bila spriječena u sudjelovanju u procjeni koju je proveo Centar za socijalnu skrb je neosnovana jer je sudjelovala u postupku pred [prvostupanjskim] sudom, kao i otac, gdje je bila prisutna predstavnicom Centra za socijalnu skrb i na kojem su roditelji postigli sporazum o skrbi nad [djecom], osim nad L. V. S obzirom da je postignut sporazum gdje će djeca živjeti, čak i ako odu vikendima u Austriju kako bi održali kontakt s majkom, ne može se reći da su bila oteta ili odvedena iz sredine u kojoj su živjela, osobito ako se uzmu u obzir želje djece i činjenica da dvoje starije djece pohađa školu u Komletincima.”

46. Podnositeljica zahtjeva nakon toga je, 15. travnja 2011., podnijela ustavnu tužbu navodeći, *inter alia*, da su povrijeđena njezina ustavna prava na pravično suđenje i na poštivanje njezina obiteljskog života, zajamčena člankom 29. § 1. i člankom 35. Ustava Republike Hrvatske (vidi prethodni stavak 51.).

47. Ustavni sud Republike Hrvatske odbio je 25. siječnja 2012. ustavnu tužbu podnositeljice zahtjeva i svoju je odluku dostavio njezinoj punomoćnici 15. veljače 2012. Mjerodavni dio te odluke glasi kako slijedi:

„... izvještaj Centra za socijalnu skrb Vinkovci od 20. listopada 2010 i mišljenje psihologa nalaze se u spisu predmeta prvostupanjskog suda. Oba [dokumenta] dolaze do istog zaključka da bi djeca stranaka trebala nastaviti živjeti s ocem nakon razvoda.

Na ročištu za glavnu raspravu u predmetu, održanom 19. studenog 2011., obje stranke predložile su da dvoje starije djece (E. V. i F. V.) ostanu živjeti s ocem, a da [najmlađe dijete], L. V., ostane živjeti s majkom - koja je podnijela ustavnu tužbu. Na ročištu podnositeljica ustavne tužbe kao tuženica nije tražila primjenu Haške konvencije o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece.

...

Ustavni sud smatra da u svakom postupku koji se odnosi na skrb nad djecom, najbolji interes djeteta mora biti od primarnog značaja.

...

Ustavni sud nalazi da je ... Centar za socijalnu skrb Vinkovci poduzeo potrebne korake prije donošenja izvještaja o skrbi nad djecom.

Prijedlog izražen u izvještaju centra za socijalnu skrb da bi sve troje djece trebalo nastaviti živjeti s ocem nakon razvoda je, naposljetku, u skladu s mišljenjem psihologa.

Prijedlog se temeljio na činjenici da je oboje starije djece (E. L. i F. L.) izrazilo želju s kojim roditeljem žele živjeti, dok je u odnosu na [najmlađe dijete], L. V. utvrđeno da je 'još uvijek u dobi kada ne razumije u potpunosti situaciju svojih roditelja', da je sve troje djece međusobno emocionalno izrazito povezano i, [prihvaćajući] činjenicu da se roditelji razvode, da žele nastaviti živjeti zajedno, barem s jednim roditeljem.

...

U svjetlu prethodno navedenog, Ustavni sud smatra da pobijanim odlukama nisu povrijeđena ustavna prava iz članka 29. stavka 1. i članka 35. Ustava, kao ni prava zajamčena člancima 6. i 8. Europske konvencije o ljudskim pravima.

Ustavni sud također primjećuje da su se pravni stavovi izraženi u pobijanim presudama ... prvenstveno temeljili na najboljim interesima djeteta te da su utemeljeni na utvrđenim načelima međunarodnog prava.

...

U odnosu na tvrdnje podnositeljice ustavne tužbe da se na ovaj predmet primjenjuje Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece, Ustavni sud nalazi pravilnim ... obrazloženje izraženo u pobijanoj presudi Županijskog suda u Vukovaru, koje ... glasi:

'... S obzirom da je postignut sporazum gdje će djeca živjeti, čak i ako odu vikendima u Austriju kako bi održali kontakt s majkom, ne može se reći da su bila oteta ...'

B. Postupak u Austriji

48. S obzirom da podnositeljica zahtjeva nije poštivala privremeni sporazum o skrbi nad djecom od 19. studenog 2010. (vidi prethodni stavak 43.) i nije vratila L. V. u Hrvatsku 9. siječnja 2011., već ju je zadržala u Austriji, S. V. je 13. travnja 2011., pozivajući se na Hašku konvenciju, zatražio od hrvatskog Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, kao središnjeg državnog tijela, da kontaktira austrijsko Ministarstvo pravosuđa, koje je austrijsko središnje tijelo, u cilju vraćanja L. V.

49. Prvostupanjski sud u Grazu pokrenuo je dana 11. svibnja 2011. postupak povodom zahtjeva podnositelja za vraćanje djece.

50. Prvostupanjski sud u Grazu, pozivajući se na članak 13. stavak 1. (b) Haške konvencije (vidi stavak 54. u nastavku), odbio je 22. rujna 2011. zahtjev podnositelja. Presudio je da bi vraćanjem u Hrvatsku L. V. bila izložena psihičkoj traumi i da bi je to svakako stavilo u nepovoljan položaj. Pri donošenju takve odluke sud se pozvao na mišljenje vještaka psihologa, koji je naveo da bi odvajanje L. V. od majke imalo razorne posljedice. Sud je dodao, *obiter dictum*, da je Općinski sud u Vinkovcima povrijedio odredbe Haške konvencije tako što je odlučio o skrbi nad troje djece podnositeljice zahtjeva prije nego što je bila donesena konačna odluka povodom zahtjeva za vraćanje djece.

II. MJERODAVNO DOMAĆE PRAVO

A. Ustav

51. Mjerodavne odredbe Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90 s naknadnim izmjenama i dopunama glase:

Članak 16.

„(1) Slobode i prava mogu se ograničiti samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje.

(2) Svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno naravi potrebe za ograničenjem u svakom pojedinom slučaju.”

Članak 29. stavak 1.

„Svatko ima pravo da zakonom ustanovljeni neovisni i nepristrani sud pravično i u razumnom roku odluči o njegovim pravima i obvezama, ili o sumnji ili optužbi zbog kažnjivog djela.”

Članak 35.

„Svakom se jamči štovanje i pravna zaštita njegova osobnog i obiteljskog života, dostojanstva, ugleda i časti.”

Članak 63.

„Država štiti materinstvo, djecu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život.”

Članak 141.

„Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad [domaćih] zakona ...”

B. Obiteljski zakon

52. Mjerodavne odredbe Obiteljskog zakona (Narodne novine, br. 163/03 s naknadnim izmjenama i dopunama), koji je stupio na snagu 22. srpnja 2003. glase kako slijedi:

Drugi dio**BRAK****IV. PRESTANAK BRAKA****3. Posredovanje prije razvoda braka****Članak 44.**

„Postupak posredovanja provodi se:

- 1) kad se postupak radi razvoda braka pokreće tužbom [jednog bračnog druga]
- 2) ili sporazumnim zahtjevom, a bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti.”

Članak 45.

„...“

(3) Postupak posredovanja ne provodi se ako jedan ili oba bračna druga žive u inozemstvu.

(4) Iznimno od stavka 3. ovoga članka, postupak posredovanja će se provesti ako bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku ili posvojenu djecu ili djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb nakon punoljetnosti ako sud ocijeni da nema većih teškoća da bračni drugovi sudjeluju u postupku posredovanja.”

Članak 46.

„(1) Kad sud primi tužbu ili sporazumni zahtjev iz članka 44. ovoga Zakona na prvom ročištu zatražit će od bračnih drugova da odmah izjave kojem se centru za socijalnu skrb, savjetovalištu za brak i obitelj ili osobi ovlaštenoj za pružanje stručne pomoći (posredovatelju) žele obratiti radi

pokušaja uklanjanja bračnih nesuglasica odnosno dogovora o uređenju pravnih posljedica razvoda braka.

(2) Sud će ispitati stranke da li postoji sporazum o tome s kojim će roditeljem dijete živjeti, o njegovim susretima i druženju s drugim roditeljem, odnosno o smještaju djeteta tijekom trajanja parnice za razvod braka.

(3) Ako se bračni drugovi nisu sporazumjeli pred kim će se postupak posredovanja provesti, sud će po službenoj dužnosti donijeti odluku o izboru posredovatelja.

(4) ... Protiv odluke iz stavka 3. ovoga članka nije dopuštena posebna žalba.

(5) Bračni drugovi dužni su u roku od petnaest dana od dana donošenja odluke iz stavka 4. ovoga članka pokrenuti postupak posredovanja.”

Treći dio

RODITELJI I DJECA

II. PRAVA I DUŽNOSTI U ODNOSIMA RODITELJA I DJECE

2. Roditeljska skrb

Članak 102.

„Sud će na prijedlog roditelja, djeteta ili centra za socijalnu skrb, ako to zahtijevaju bitno promijenjene okolnosti donijeti novu odluku s kojim će roditeljem dijete živjeti te o susretima i druženju djeteta s drugim roditeljem, a po potrebi i o drugim sadržajima roditeljske skrbi.”

III. MJERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO

A. Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece

53. Haška konvencija o građansko-pravnim aspektima međunarodne otmice djece (u daljnjem tekstu: „Haška konvencija”) potpisana je 25. listopada 1980., a stupila je na snagu 1. prosinca 1983. Konvencija je u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu polaganjem isprave o pristupanju dana 1. prosinca 1991., a u odnosu na Austriju dana 1. listopada 1988. Svrha Haške konvencije određena je preambulom kako slijedi:

„... međunarodna zaštita djece od štetnih učinaka njihovog protupravnog premještanja ili zadržavanja i uspostavljanje postupaka koji osiguravaju njihov hitan povratak u državu redovnog boravišta ...”

54. Mjerodavne odredbe Haške konvencije glase kako slijedi:

Član 1.

„Ciljevi ove konvencije jesu:

a) osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici;

b) osigurati da se prava na brigu i viđenje s djetetom po zakonu jedne države ugovornice stvarno poštuju u drugoj državi ugovornici.”

Član 2.

„Države ugovornice poduzet će sve odgovarajuće mjere da na svojem teritoriju osiguraju provedbu Konvencije. U tu će svrhu primijeniti najuspješnije raspoložive postupke.”

Član 3.

„Odvođenje ili zadržavanje djeteta smatrat će se nezakonitim:

a) ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja;

b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala kolektivno ili pojedinačno, ili bi se bila ostvarivala da nije došlo do odvođenja ili zadržavanja.

Prava na brigu spomenuta u točki *a)* stava 1. mogu se steći, prije svega, provedbom zakona ili na temelju sudske ili upravne odluke, ili na temelju sporazuma koji ima pravni učinak po pravu dotične države.”

Član 4.

„Konvencija će se primjenjivati na dijete koje je živjelo u državi ugovornici neposredno prije bilo kakve povrede prava na brigu ili na viđenje. Konvencija će se prestati primjenjivati kada dijete napuni 16 godina.”

Član 5.

„U svrhe ove konvencije izraz:

a) «pravo na brigu» uključuje prava koja se odnose na brigu o ličnosti djeteta, osobito pravo na određivanje mjesta boravka djeteta;

b) «pravo na viđenje» uključuje pravo da se dijete na određeno vrijeme odvede izvan mjesta stalnog boravka.”

...

Član 7.

„Centralni izvršni organi će međusobno surađivati i unapređivati suradnju među nadležnim organima u zemljama ugovornicama kako bi se osiguralo što hitnije vraćanje djeteta i postigli ostali ciljevi ove konvencije.

Prije svega centralni izvršni organ će, neposredno ili preko posrednika, poduzimati sve potrebne mjere:

a) ...;

b) ...;

c) za osiguranje dobrovoljnog povratka djeteta ili postizanje sporazumnog rješavanja tog pitanja;

d) za razmjenu, gdje je to potrebno, informacija u vezi sa socijalnim podrijetlom djeteta;

...”

...

Član 10.

„Centralni izvršni organ države u kojoj se nalazi dijete poduzet će ili narediti da se poduzmu sve odgovarajuće mjere radi osiguravanja dobrovoljnog povratka djeteta.”

Član 11.

„Sudski ili upravni organi država ugovornica hitno će provesti postupak za povratak djeteta.

Ako odgovarajući sudski ili upravni organi ne donesu odluku u roku od šest tjedana od dana pokretanja postupka, podnositelj molbe ili centralni izvršni organ države kojoj je poslan zahtjev,

na vlastitu inicijativu ili na zahtjev centralnog izvršnog organa države koja upućuje zahtjev, ima pravo tražiti obrazloženje zbog odgode ...”

Član 12.

„Ako je dijete nezakonito odvedeno ili zadržano u smislu člana 3., a na dan početka postupka pred sudskim ili upravnim organom države ugovornice u kojoj se dijete nalazi proteklo je manje od jedne godine od dana nezakonitog odvođenja ili zadržavanja, dotični nadležni organ naredit će hitan povratak djeteta.

Sudski ili upravni organ, čak i ako je pravni postupak pokrenut nakon proteka roka od jedne godine spomenutog u prethodnom stavu, također će narediti povratak djeteta ako se ne dokaže da se dijete prilagodilo novoj okolini.

Ako sudski ili upravni organ u državi kojoj je poslan zahtjev ima razloga vjerovati da je dijete odvedeno u neku drugu državu, može obustaviti postupak ili odbaciti molbu za povratak djeteta.”

Član 13.

„Bez obzira na odredbe prethodnog člana, sudski ili upravni organ države kojoj se šalje zahtjev nije dužan narediti povratak djeteta ako osoba, institucija ili drugo tijelo koje se suprotstavlja njegovu povratku dokaže:

a) da osoba, institucija ili drugo tijelo koje se brine o ličnosti djeteta nije stvarno ostvarivalo pravo na brigu u vrijeme odvođenja ili zadržavanja, ili da se bilo složilo ili naknadno pristalo na odvođenje ili zadržavanje;

b) da postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj.

Sudski ili upravni organ može, također, odbiti da naredi povratak djeteta ako utvrdi da se dijete suprotstavlja povratku i da je napunilo one godine i steklo stupanj zrelosti pri kojemu je potrebno uzeti u obzir njegovo mišljenje.

Pri razmatranju okolnosti spomenutih u ovom članu, sudski i upravni organ uzet će u obzir podatke koji se odnose na socijalno podrijetlo djeteta dobivene od centralnog izvršnog organa ili nekog drugog nadležnog organa države u kojoj je mjesto stalnog boravka djeteta.”

Član 14.

„Pri utvrđivanju je li došlo do nezakonitog odvođenja ili zadržavanja u smislu člana 3. sudski i upravni organi države kojoj je poslan zahtjev mogu izravno primijeniti pravo, a i sudske ili upravne odluke, bez obzira na to da li se službeno priznaju ili ne u državi u kojoj je stalno mjesto boravka djeteta bez provedbe posebnih postupaka za dokazivanje tog prava ili za priznavanje stranih odluka koji bi inače bili provedeni.”

...

Član 16.

„Nakon dobivanja obavijesti o nezakonitom odvođenju ili zadržavanju djeteta u smislu člana 3., sudski ili upravni organi države ugovornice u koju je dijete odvedeno ili u kojoj je zadržano neće donositi meritornu odluku o pravu na brigu sve dok se ne utvrdi da se dijete neće vratiti, na temelju ove konvencije, ili ako nije podnesena molba, na temelju ove konvencije, u razumnom razdoblju nakon prispjeća obavijesti.”

Član 17.

„Sama činjenica da je odluka koja se odnosi na brigu izdana ili da je treba priznati u državi kojoj je poslan zahtjev neće predstavljati osnovu za odbijanje povratka djeteta na temelju ove

konvencije, ali sudski i upravni organi države kojoj je poslan zahtjev mogu pri primjeni ove konvencije uzeti u obzir razlog za donošenje te odluke.”

Član 18.

„Određbe ovog poglavlja ne ograničavaju ovlaštenja sudskog ili upravnog organa da naredi povratak djeteta bilo u koje vrijeme.”

Član 19.

„Odluka na temelju ove konvencije u vezi s povratkom djeteta neće se smatrati meritornom odlukom bilo o kojem pitanju u vezi s pravom na brigu.”

Član 20.

„Povratak djeteta na temelju odredaba člana 12. može se odbiti ako bi to predstavljalo kršenje osnovnih načela zaštite ljudskih prava i osnovnih sloboda države kojoj je zahtjev poslan.”

B. Konvencija o pravima djeteta

1. Mjerodavne odredbe

55. Mjerodavne odredbe Konvencije o pravima djeteta od 2. rujna 1990., koja je u odnosu na Hrvatsku stupila na snagu 12. listopada 1992., glase kako slijedi:

Članak 3. stavak 1.

„U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.”

2. Opći komentar br. 14 (2013.) o pravu djeteta da njegov ili njezin najbolji interes bude od primarnog značaja (čl. 3. st. 1.)

56. Mjerodavni dio Općeg komentara br. 14 (2013.) o pravu djeteta da njegov ili njezin najbolji interes bude od primarnog značaja (čl. 3. st. 1.) koji je Odbor za prava djeteta usvojio na svojoj sjednici (14. siječnja - 1. veljače 2013.), glasi kako slijedi:

„4. ‘Bit će od primarnog značaja’

39. Ipak, kako članak 3. stavak 1. obuhvaća velik broj situacija, Odbor prepoznaje potrebu za određenim stupnjem fleksibilnosti u njezinoj primjeni. Najbolji interesi djeteta - kada se procjeni i utvrdi - može biti u sukobu s drugim interesima ili pravima (npr. druge djece, javnosti, roditelja, itd.). Potencijalne sukobe između najboljih interesa djeteta, gledanih pojedinačno, i onih grupe djece ili djece općenito, treba rješavati od slučaja do slučaja, pažljivo važući interese svih stranaka i pronalazeći odgovarajući kompromis. Isto to je potrebno učiniti kada su prava drugih ljudi u sukobu s najboljim interesima djeteta. Ako njihovo usklađivanje nije moguće, tijela vlasti i donosioci odluka trebaju analizirati i ocijeniti prava svih zainteresiranih, imajući u vidu da pravo djeteta da njegov ili njezin najbolji interes bude od primarnog značaja znači da interes djeteta ima visoki prioritet, a nije tek jedna od okolnosti o kojima je potrebno voditi brigu. Zbog toga je potrebno veću težinu pridati onome što je u najboljem interesu djeteta.”

PRAVO

I. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE

57. Podnositeljica zahtjeva prigovorila je da su domaća tijela propustila osigurati njezino pravo na poštivanje obiteljskog života na način: (a) da nisu poduzela nikakve mjere da omoguće dobrovoljno vraćanje njezine djece; (b) da domaći sudovi nisu hitno proveli postupak za vraćanje djece i (c) da su u istom postupku sudovi odbili narediti vraćanje djece. Također je prigovorila da su domaći sudovi, donošenjem odluke da će sve troje njezine djece živjeti s ocem u parničnom postupku za razvod braka i skrb nad djecom, povrijedili njezino pravo na poštivanje obiteljskog života. Pozvala se na članak 8. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

„1. Svatko ima pravo na poštivanje svog ... obiteljskog života ...

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprečavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

58. Vlada je osporila te tvrdnje.

59. U vezi s prigovorom podnositeljice zahtjeva da domaća tijela nisu poduzela nikakve mjere da omoguće dobrovoljno vraćanje djece, Sud smatra kako bi bilo teško prihvatiti da u situaciji poput ove, kada su tijela socijalne skrbi smatrala da djecu ne treba vratiti a čije su stajalište naknadno potvrdila pravosudna tijela, ta ista tijela trebala provesti mjere za omogućavanje dobrovoljnog vraćanja djece. Ovaj prigovor stoga treba smatrati sastavnim dijelom prigovora podnositeljice zahtjeva u vezi s odbijanjem domaćih sudova da naredi vraćanje djece.

A. Dopuštenost

60. Vlada osporava dopuštenost ovih prigovora navodeći da podnositeljica zahtjeva ne može biti žrtvom povrede na koju se poziva.

1. Tvrdnje stranaka

(a) Vlada

61. Vlada je u prvom redu tvrdila da Haška konvencija nije primjenjiva u konkretnom slučaju jer zadržavanje djece podnositeljice zahtjeva, od strane njihova oca u Hrvatskoj, nije bilo „nezakonito” u smislu člana 3. te Konvencije (vidi prethodni stavak 54.). Vlada je pojasnila kako su u vrijeme zadržavanja podnositeljica zahtjeva i njezin bivši suprug, imali roditeljsku skrb nad djecom. Zbog toga je, zadržavanjem djece u Hrvatskoj, njihov otac samo ostvarivao svoje „pravo na brigu”, kako je ono određeno člankom 5. stavkom 1. (a) Haške konvencije (vidi prethodni stavak 54.), posebice pravo na određivanje mjesta njihova boravišta. Zbog toga on nije mogao povrijediti pravo na brigu podnositeljice zahtjeva, što je potrebno prema članku 3. stavku 1. (a) iste Konvencije kako bi se zadržavanje smatralo „nezakonitim” i što bi, kao posljedica, dovelo do primjene Konvencije. Pored toga, nije bio ispunjen ni drugi kumulativni uvjet te odredbe jer djeca nisu bila stalno nastanjena u Austriji, već u Hrvatskoj.

62. Vlada je također primijetila da se podnositeljica zahtjeva dogovorila s bivšim suprugom da će dvoje starije djece živjeti s njim, a da se nisu mogli dogovoriti s kim će živjeti najmlađe dijete (vidi prethodni stavak 37.). Međutim, kada su domaći sudovi donijeli

pravomoćnu presudu u parnici za razvod braka i skrb nad djecom i odlučili da će sve troje djece živjeti s ocem, podnositeljica zahtjeva jest, protivno toj presudi, zadržala najmlađe dijete kod sebe u Austriji (vidi prethodne stavke 41., 43. i 45.). U takvim okolnostima, prema mišljenju Vlade, podnositeljica zahtjeva ne može tvrditi da je žrtva povrede na koju se poziva jer je pristala na to da dvoje starije djece žive sa svojim ocem, dok je jednostavno zanemarila odluke domaćih sudova u dijelu u kojem su se razlikovale od tog sporazuma te je nastavila živjeti sa svojim najmlađim djetetom u Austriji.

(b) Podnositeljica zahtjeva

63. Podnositeljica zahtjeva odgovorila je da Vlada, poput domaćih sudova u postupku za vraćanje djece na koji je istakla prigovore, pogrešno tumači pojam „stalnog boravišta” i da pogrešno smatra kako zadržavanje djece u Hrvatskoj od strane njihova oca nije bilo „nezakonito” u smislu člana 3. Haške konvencije.

64. Podnositeljica zahtjeva nije komentirala ostale tvrdnje Vlade vezano uz njezin status žrtve.

2. Ocjena suda

(a) Primjenjivost

65. Sud ponavlja kako se na području međunarodne otmice djece, pozitivne obveze koje članak 8. Konvencije nameće državama ugovornicama u vezi s vraćanjem djece roditeljima, moraju tumačiti u svjetlu zahtjeva same Haške konvencije (vidi, na primjer, *Ignaccolo-Zenide protiv Rumunjske*, br. 31679/96, § 95., ECHR 2000-I; *Karadžić protiv Hrvatske*, br. 35030/04, § 54., 15. prosinca 2005.; i *X protiv Latvije* [VV], br. 27853/09, § 93., ECHR 2013). Stoga, ističući tvrdnje da Haška konvencija nije primjenjiva na ovaj predmet (vidi prethodni stavak 61.), Vlada je u stvari tvrdila da se ovdje ne radi o (međunarodnoj) otmici djeteta i da se stoga nisu mogle aktivirati mjerodavne pozitivne obveze iz članka 8. ove Konvencije. Ova se tvrdnja Vlade stoga treba razumjeti kao prigovor nespojivosti *ratione materiae*, a ne kao prigovor na status podnositeljice zahtjeva kao žrtve.

66. Sud, međutim, smatra da zbog razloga istaknutih u nastavku (vidi stavke 67. - 70. i 96.), može ostaviti otvorenim pitanje primjenjivosti Haške konvencije na ovaj predmet.

(b) Ostali razlozi nedopuštenosti

(i) Dvoje starije djece podnositeljice zahtjeva

67. Sud u prvom redu ponavlja da podnositeljica zahtjeva ne može tvrditi da je žrtva u slučaju kad je sama djelomično odgovorna za navodnu povredu (vidi, *mutatis mutandis*, *Paşa i Erkan Erol protiv Turske*, br. 51358/99, §§ 19.-22., 12. prosinca 2006.). Primjećuje da su podnositeljica zahtjeva i njezin bivši suprug, na ročištu koje je neposredno prethodilo donošenju prvostupanjske presude od 19. studenog 2010. u parničnom postupku za razvod braka i skrbi nad djecom, obavijestili prvostupanjski sud o dogovoru da će njihovo dvoje starije djece živjeti sa svojim ocem (vidi prethodni stavak 37.). U tim okolnostima Sud prihvaća tvrdnju Vlade da podnositeljica zahtjeva, u odnosu na dvoje starije djece, doista ne može tvrditi da je žrtva povrede prava na koja se poziva, u smislu članka 34. Konvencije. Ovo utvrđenje odnosi se kako na parnični postupak za razvod braka i skrb nad djecom tako i na postupak za vraćanje djece jer podnositeljica zahtjeva, koja je pristala da se ta djeca dodjele na skrb ocu, nije mogla tražiti da se unatoč tome vrate na temelju Haške konvencije.

68. Slijedi da su prigovori podnositeljice zahtjeva na temelju članka 8. ove Konvencije, u dijelu u kojem se odnose na dvoje starije djece, nedopušteni jer podnositeljica zahtjeva nema status žrtve i trebaju se odbaciti u skladu s člankom 34. i člankom 35. § 3.(a) i 4. Konvencije.

(ii) *Najmlađe dijete podnositeljice zahtjeva*

(a) *U vezi s navodnim povredama pozitivne obaveze države da vrati djecu roditeljima u postupku za vraćanje djece*

69. Sud ponavlja da je podnositeljica zahtjeva prigovorila, *inter alia*, da su domaći sudovi propustili osigurati njezino pravo na poštivanje obiteljskog života jer nisu hitno proveli postupak za vraćanje djece i odbili su narediti vraćanje djece, uključujući najmlađeg djeteta (vidi prethodni stavak 57.).

70. U vezi s time Sud prvenstveno primjećuje da podnositeljica zahtjeva nije živjela s najmlađim djetetom u razdoblju od kraja kolovoza 2010., kada je otac zadržao sve troje djece u Hrvatskoj (vidi prethodni stavak 13.), do 19. studenog 2010., kada je, prema privremenom sporazumu o skrbi nad djecom, koji je istoga dana zaključila s bivšim suprugom, odvela to dijete sa sobom u Austriju (vidi prethodni stavak 43.) i nikada je nije vratila. To znači da, ako je u ovom predmetu postojala pozitivna obveza države da vrati podnositeljici zahtjeva njezino najmlađe dijete (vidi prethodni stavak 66.), postojala je samo u tom vremenskom razdoblju od nekih dva i pol mjeseca.

71. U tim okolnostima podnositeljica zahtjeva ne može prigovarati da je odbijanje domaćih sudova da naredi vraćanje njezine djece, uključujući i najmlađe, predstavljalo povredu ove pozitivne obveze jer u vrijeme kada je prvostupanjska odluka od 19. studenog 2010. u vezi s time (vidi prethodni stavak 26.) postala pravomoćna dana 24. veljače 2011. (vidi prethodni stavak 28.) ta obveza više nije postojala zbog postupaka same podnositeljice zahtjeva. Jednako tako ne može se tvrditi, uzimajući u obzir kratko vrijeme postojanja ove obveze, da su je domaći sudovi propustili izvršiti na način da nisu hitno proveli postupak za vraćanje djece (vidi, *a fortiori*, *Strömblad protiv Švedske*, br. 3684/07, §§ 91. - 94., 5. travnja 2012.).

72. Slijedi da su prigovori podnositeljice zahtjeva na temelju članka 8. Konvencije, u vezi s navodnim povredama pozitivne obveze države da joj vrati najmlađe dijete, nedopušteni kao očigledno neosnovani na temelju članka 35. § 3. Konvencije i da ih treba odbaciti na temelju članka 35. § 4. Konvencije.

(b) *U vezi s dodjelom skrbi nad djecom*

73. S druge strane, Sud smatra kako podnositeljica zahtjeva može tvrditi da je žrtva povrede prava na poštivanje njezina obiteljskog života u dijelu u kojem se njezin prigovor na temelju članka 8. Konvencije odnosi na povjeravanje na skrb njezina najmlađeg djeteta. U vezi s time Sud prvo primjećuje da se podnositeljica zahtjeva i njezin bivši suprug nikada nisu dogovorili o skrbi nad njihovim najmlađim djetetom (vidi prethodni stavak 37.). Iako je točno da podnositeljica zahtjeva živi s tim djetetom od 19. studenog 2010. (vidi prethodni stavak 43.), prema mišljenju Suda ta činjenica nije dovoljna da joj uskrati status žrtve.

74. Sud u tom pogledu ponavlja da domaće mjere koje otežavaju uživanje obiteljskog života, kao što je to odluka o povjeravanju skrbi nad djecom roditelju, predstavljaju miješanje u pravo na poštivanje obiteljskog života (vidi, na primjer, *Hoffmann protiv Austrije*, 23. lipanj 1993., § 29., Serija A br. 255-C i *Diamante i Pelliccioni protiv San Marina*, br. 32250/08, § 171., 27. rujna 2011.).

75. Nadalje ponavlja kako je u kontekstu prigovora na temelju članka 8. Konvencije, u vezi s pravom na poštivanje doma, presudio da samo postojanje pravomoćne presude kojom se nalaže podnositelju da napusti stan predstavlja miješanje u to pravo, tako dugo dok je ta presuda ovršna (vidi, na primjer, *Bjedov protiv Hrvatske*, br. 42150/09, §§ 59. - 62., 29. svibnja 2012. i predmeti na koje se upućuje u tom predmetu). Sud smatra da se isto primjenjuje na presude kojima se dodjeljuje skrb nad djecom, dakle, da samo postojanje takve

presude predstavlja miješanje u pravo na poštivanje obiteljskog života u odnosu na drugog roditelja, neovisno o tome što presuda još nije izvršena.

76. Iako u ovom predmetu podnositeljica zahtjeva prema austrijskom pravu nema obvezu vraćanja najmlađeg djeteta bivšem suprugu (vidi prethodni stavak 50.), ona takvu obvezu ima prema hrvatskom pravu. Razlog tome je što presuda Općinskog suda u Vinkovcima od 19. studenog 2010., kojom se određuje da će sve troje djece podnositeljice zahtjeva živjeti s ocem (vidi prethodni stavak 41.), ostaje pravovaljana i ovršna na području Hrvatske, a u čije područje podnositeljica zahtjeva mora ući ako želi ostvariti svoje pravo viđenja dvoje starije djece. Presuda o kojoj je riječ posebice određuje, pored toga što ocu dodjeljuje skrb nad djecom podnositeljice zahtjeva, da će ona ostvarivati svoje pravo na viđenje na način da će dolaziti i odvoditi djecu kući u Austriju (vidi prethodni stavak 41.), što za sobom nužno povlači to da podnositeljica zahtjeva mora ući u Hrvatsku kako bi ih odvela u Austriju.

77. U svjetlu prethodnih razmatranja (vidi stavke 73. - 76.), Sud smatra da presuda Općinskog suda u Vinkovcima od 19. studenog 2010. predstavlja, u odnosu na najmlađe dijete, miješanje u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje njezina obiteljskog života zajamčeno člankom 8. § 1. Konvencije. Kao posljedica toga ona (i dalje) može biti žrtvom povrede na koju se poziva.

78. Slijedi da prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju članka 8. Konvencije, koji se odnosi na dodjeljivanje skrbi nad njezinim najmlađim djetetom, nije nedopušten zbog toga što podnositeljica zahtjeva ne bi imala status žrtve i da se prigovor Vlade u tom smislu mora odbaciti.

79. Sud nadalje primjećuje da ovaj aspekt prigovora podnositeljice zahtjeva na temelju tog članka nije očigledno neosnovan u smislu članka 35. § 3.(a) Konvencije. Također primjećuje da nije nedopušten ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se mora proglasiti dopuštenim.

B. Osnovanost

1. Tvrdnje stranaka

(a) Vlada

80. Vlada je tvrdila kako odluke hrvatskih sudova da će sva djeca podnositeljice zahtjeva, uključujući i najmlađe dijete, živjeti s njezinim bivšim suprugom, a da će podnositeljica zahtjeva imati pravo viđenja, nisu povrijedile pravo na poštivanje njezina obiteljskog života.

81. U vezi s time Vlada je u prvom redu priznala da domaći sudovi nisu uputili stranke na posredovanje. Međutim, posredovanje se provodilo samo ako je sudac na isto uputio stranke na prvom ročištu jer se one nisu mogle dogovoriti o pravnim posljedicama razvoda braka, uključujući i onima koje se odnose na djecu (vidi prethodni stavak 52.). U ovome su predmetu stranke zatražile da se prvo ročište odgodi kako bi postigle sporazum o skrbi nad djecom (vidi prethodni stavak 36.).

82. Vlada je nadalje tvrdila da je odluka domaćih sudova prema kojoj djeca podnositeljice zahtjeva, uključujući i najmlađe dijete, trebaju živjeti s ocem, imala zakoniti cilj zaštite interesa djece. Tom je odlukom također postignuta pravedna ravnoteža između konkurentnih interesa djece, roditelja i javnog poretka, imajući u vidu da je najbolji interes djece bio od primarnog značaja u pitanjima koja se odnose na njihovu skrb.

83. Posebice, sudovi su odredili da će dvoje starije djece živjeti sa svojim ocem jer: (a) ta su djeca željela nastaviti živjeti s njime u Hrvatskoj; (b) stranke su se o tome dogovorile i (c) život u Komletincima za djecu manje je stresan od života u Austriji (vidi prethodne stavke 41. - 42., 45. i 47.). Pozvali su se na izvještaj i mišljenje lokalnog Centra za socijalnu skrb, prema kojem je u interesu djece da ne mijenjaju školsko i društveno okruženje te da ostanu zajedno, budući da su emocionalno vrlo bliski (vidi prethodne stavke 34. - 35. i 38.). Na temelju toga

domaći su sudovi utvrdili kako je u najboljem interesu djece da ih se ne odvaja. Zbog toga su ocu dodijelili i pravo na skrb nad najmlađim djetetom (vidi prethodne stavke 41. - 42., 45. i 47.), unatoč mišljenju podnositeljice zahtjeva da bi zbog dobi tog djeteta bilo bolje da ona živi s njome u Austriji (vidi prethodni stavak 38.).

84. Imajući u vidu slobodu procjene ostavljenu državama u obiteljskim stvarima, Vlada smatra da su domaći sudovi u ovom predmetu, kod donošenja odluke da je u najboljem interesu djece da žive sa svojim ocem, postigli pravu ravnotežu između prava podnositeljice zahtjeva da živi sa svojom djecom i najboljih interesa djece. Kod donošenja svojih odluka, sudovi su pazili da održe odnos između djece i njihove obitelji i da istovremeno osiguraju razvoj djece u zdravoj okolini. Postupajući na taj način, uzeli su u obzir dob djece, njihovu zrelost, različite emocionalne i psihičke faktore, međusobnu blisku povezanost djece i opću obiteljsku situaciju.

85. Naposljetku, Vlada je tvrdila da su domaći sudovi poštivali procesne zahtjeve koji proizlaze iz članka 8. Konvencije. Posebice, ti su sudovi pažljivo ispitali sve dokaze, uzeli u obzir posebne okolnosti slučaja, najbolji interes djece i njihova prava. Dali su razloge za svoje odluke, protiv kojih je podnositeljica zahtjeva imala pravo podnošenja pravnih lijekova, koje ona nije iskoristila.

(b) Podnositeljica zahtjeva

86. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da je pravomoćna presuda u parničnom postupku za razvod braka i skrbi nad djecom bila donesena prije odluke o njezinom zahtjevu u postupku za vraćanje djece, što je protivno članku 16. Haške konvencije (vidi prethodni stavak 54.). Podnositeljica zahtjeva nadalje tvrdila je da prije početka parničnog postupka za razvod braka i skrbi nad djecom nije proveden obvezni postupak posredovanja, protivno članku 44. stavku 1. točki 1. i članku 45. stavku 4. Obiteljskog zakona (vidi prethodni stavak 52.).

2. Ocjena suda

87. Imajući u vidu kako je Sud već utvrdio da presuda Općinskog suda u Vinkovcima od 19. studenog 2010. (vidi prethodni stavak 41.), potvrđena presudom Županijskog suda u Vukovaru od 23. veljače 2011. (vidi prethodni stavak 45.), u odnosu na najmlađe dijete predstavlja miješanje u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje njezina obiteljskog života koje je zajamčeno člankom 8. § 1. Konvencije (vidi prethodnu točku 77.), sada mora dodatno ispitati je li miješanje bilo opravdano u smislu članka 8. § 2. Sud ponavlja da svako takvo miješanje predstavlja povredu ovog članka osim ako je ono „u skladu sa zakonom”, služi postizanju legitimnog cilja i ako je „u demokratskom društvu nužno”. Nužnost podrazumijeva da miješanje odgovara na neodgodivu društvenu potrebu i osobito, da je razmjerno legitimnom cilju koji se nastoji postići (vidi, npr., *Diamante i Pelliccioni*, prethodno citiran, § 171.).

88. Sud ne nalazi razlog za dovođenje u pitanje je li miješanje u pravo na poštivanje obiteljskog života podnositeljice zahtjeva služilo postizanju legitimnog cilja zaštite prava i sloboda drugih, i to prava djece. Ipak, Sud smatra da su u ovom slučaju pitanja zakonitosti tog miješanja i nužnosti međusobno usko povezana. Sud će ih stoga ispitati zajedno (vidi, *mutatis mutandis*, *M.S. protiv Hrvatske*, br. 36337/10, § 94, 25. travnja 2013.).

89. Sud ponavlja da kod ocjene nužnosti miješanja treba imati u vidu pravednu ravnotežu koju je potrebno postići između konkurentnih interesa pojedinca i zajednice, uključujući ostale uključene treće stranke, kao i slobodu procjene države. Sud priznaje da vlasti uživaju široku slobodu procjene kod odlučivanja o skrbi nad djecom. Kada se sporne mjere odnose na sukob roditelja zbog djece, zadatak Suda nije zamijeniti nadležne domaće vlasti u uređivanju sporova o viđanju i skrbi nad djecom, već u svjetlu Konvencije ispitati odluke tih vlasti koje su donijele prilikom izvršavanja svoje slobode procjene. Međutim, to ne znači da je u tom

području njegovo ispitivanje ograničeno na utvrđivanje je li tužena država izvršavala svoju slobodu procjene razumno, pažljivo i u dobroj vjeri. U obavljanju svojih nadzornih nadležnosti, Sud se ne može ograničiti na odvojeno razmatranje pobijanih odluka, već ih mora razmatrati u svjetlu predmeta u cijelosti; Sud mora utvrditi jesu li dokazi koje su pružili domaći sudovi bili relevantni i dovoljni. Razmatranje što je u najboljem interesu djeteta nesporno je od najveće važnosti (vidi, na primjer, *Diamante i Pelliccioni*, prethodno citirano, §§ 174., 176. i 182.).

(a) U odnosu na propust domaćih sudova da podnositeljicu zahtjeva i njezinog bivšeg supruga upute na obvezno posredovanje prije razvoda braka

90. Okrećući se specifičnim okolnostima ovog predmeta, Sud smatra prikladnim najprije odgovoriti na tvrdnju podnositeljice zahtjeva (vidi prethodni stavak 86.) da su domaći sudovi nastavili postupati u parnici za razvod braka i skrb nad djecom, a da prethodno nisu zatražili od stranaka da provedu posredovanje, protivno članku 44. stavku 1. točki 1. i članku 45. stavku 4. Obiteljskog zakona (vidi prethodni stavak 52.). Sud primjećuje da članak 44. stavak 1. točka 1. Obiteljskog zakona doista propisuje obvezni postupak posredovanja kada se, kao što je ovdje slučaj, parnični postupak za razvod braka pokreće sporazumnim zahtjevom za razvod braka, a bračni drugovi imaju maloljetnu zajedničku djecu nad kojom ostvaruju roditeljsku skrb (vidi prethodne stavke 36. i 52.). Vlada je priznala da Općinski sud u Vinkovcima nije uputio stranke na posredovanje, ali je objasnila da sud to nije učinio zbog toga što je prihvatio zahtjev podnositeljice zahtjeva i S. V.-a za odgodom prvog ročišta kako bi se dogovorili o pravnim posljedicama razvoda braka na njihovu djecu, uključujući gdje će djeca ubuduće živjeti (vidi prethodne stavke 36. i 81.). Prema tvrdnjama Vlade sud je na temelju članka 46. stavka 1. Obiteljskog zakona (vidi prethodnu točku 52.) mogao uputiti stranke na posredovanje samo na prvom ročištu (vidi prethodne stavke 81.). Budući da je prvo ročište odgođeno na zahtjev stranaka, sud ih nije mogao uputiti na posredovanje na drugom ročištu, unatoč tome što je na tom ročištu obaviješten da se stranke nisu mogle dogovoriti o skrbi nad njihovim najmlađim djetetom (vidi prethodne stavke 36.-37. i 81.).

91. Sud teško može prihvatiti ovu tvrdnju Vlade. Kako to proizlazi iz teksta članka 46. stavka 1. i 2. Obiteljskog zakona (vidi prethodni stavak 52.), svrha obveznog postupka posredovanja prije razvoda braka nije samo u tome da pomiri bračne drugove uz pomoću educiranog stručnjaka, već i da omogućiti postizanje dogovora o pravnim posljedicama razvoda braka, uključujući skrbi nad djecom i kontaktima s drugim roditeljem. S obzirom na važnost obveznog posredovanja prije razvoda braka za (buduću) dobrobit djece, Sud ne može prihvatiti da se od tog postupka može odstupiti na tako bezbrižan i formalistički način, kako je to sugerirala Vlada. Sudu je jasno da je Općinski sud u Vinkovcima mogao odgoditi prvo ročište u predmetu zbog navedenih razloga. Međutim, jednako je tako očito da nakon što su stranke obavijestile sud na drugom ročištu da ne mogu postići dogovor o skrbi nad najmlađim djetetom (vidi prethodni stavak 37.), prvostupanjski sud ih je trebao uputiti na mirenje na temelju članka 44. stavka 1. točke 1. Obiteljskog zakona (vidi prethodni stavak 52.). Međutim, sud to nije učinio.

92. Iako je točno da se prema članku 45. stavku 3. Obiteljskog zakona obvezni postupak posredovanja ne provodi ako, kao što je to u ovom slučaju, jedan od bračnih drugova živi u inozemstvu, Sud također primjećuje da članak 45. stavak 4. predviđa iznimku u slučajevima kada nema većih teškoća da bračni drugovi sudjeluju u postupku posredovanja (vidi prethodni stavak 52.). U predmetu podnositeljice zahtjeva Općinski sud u Vinkovcima nije se pozvao na članak 45. stavak 3. Obiteljskog zakona kako bi opravdao to što nije uputio podnositeljicu zahtjeva i S. V. na posredovanje niti je ispitao jesu li ispunjeni uvjeti iz članka 45. stavka 4. (vidi prethodni stavak 42.).

(b) U odnosu na propust domaćih sudova da zastanu s postupkom za razvod braka i skrbi nad djecom do konačne odluke u postupku za vraćanje djece

93. Podnositeljica zahtjeva također tvrdi da je parnični postupak za razvod braka i skrb nad djecom dovršen pravomoćnom presudom prije nego što je u postupku za vraćanje djece donesena konačna odluka, protivno članku 16. Haške konvencije (vidi prethodne stavke 54. i 86.).

94. Sud u prvom redu primjećuje da Haška konvencija obvezuje Hrvatsku od 1. prosinca 1991. (vidi prethodni stavak 53.). Nadalje ponavlja da je u predmetima otmice djece presuđivao da se člankom 16. Haške konvencije nastojalo osigurati da postupci o skrbi nad djecom ne prejudiciraju postupke za vraćanje djece i da stoga traži da se zastane s postupcima o osnovanosti prava na brigu do donošenja odluke o vraćanju djece (vidi *Carlson protiv Švicarske*, br. 49492/06, § 75., 6. studeni 2008.) ili da se ne donosi presuda o skrbi nad djecom dok se ne dovrši postupak prema Haškoj konvenciji (vidi *Iosub Caras protiv Rumunjske*, br. 7198/04, § 34., 27. srpnja 2006.).

95. Sud primjećuje da u ovom predmetu domaći sudovi nisu zastali s postupkom radi odlučivanja o skrbi nad djecom i da je prvostupanjska presuda u tom postupku donesena 19. studenog 2010., dakle tri i pol mjeseca prije nego što je odluka o zahtjevu podnositeljice zahtjeva za vraćanje njezine djece postala konačna 24. veljače 2011. (vidi prethodne stavke 26., 28. i 42.). Stoga se čini da su ti sudovi postupali protivno međunarodnim obvezama Hrvatske na temelju članka 16. Haške konvencije.

96. Ovo utvrđenje ne dovodi u pitanje prethodni zaključak Suda da se pitanje primjenjivosti Haške konvencije može ostaviti otvorenim u ovom predmetu (vidi stavak 66.). Razlog tome je što obveza iz članka 16. te Konvencije da se zastane s postupkom sve do donošenja odluke o vraćanju djece nastaje čim se pokrene postupak za vraćanje djece, neovisno o činjenici da taj postupak na kraju može rezultirati utvrđenjem da se navedena Konvencija ne primjenjuje u konkretnom slučaju.

(c) U odnosu na propust domaćih sudova da ispituju što je u najboljem interesu najmlađeg djeteta

97. Sud ponavlja da su u ovom predmetu domaći sudovi odlučili da će sve troje djece podnositeljice zahtjeva živjeti sa svojim ocem. Ta se odluka, prema tome, odnosila i na njezino najmlađe dijete koje je u to vrijeme imalo četiri i pol godine i u odnosu na koje je podnositeljica zahtjeva tijekom domaćeg postupka navodila da je emocionalno vrlo povezano s njome. Ipak, domaći su sudovi odlučili da najmlađa kćer podnositeljice zahtjeva treba živjeti s ocem jer su smatrali da je to u najboljem interesu djeteta. Sudovi su svoju odluku temeljili na mišljenju lokalnog centra za socijalnu skrb, prema kojem se ne preporuča odvajati djecu jer su ona međusobno emocionalno izrazito povezana (vidi prethodne stavke 39., 42., 45. i 47.).

98. Na ovom mjestu Sud smatra važnim naglasiti da pridaje veliku važnost održavanju obiteljskih veza između braće i sestara. Posebice, u predmetu *Mustafa i Armağan Akin*, Sud je bio iznenađen izostankom obrazloženja za odvajanje braće i sestara te je presudio da je održavanje veza između njih od prevelike važnosti da bi se ostavilo procjeni i hiru njihovih roditelja (vidi *Mustafa i Armağan Akin protiv Turske* (br. 4694/03, §§ 23. - 24., 6. travnja 2010.).

99. Međutim, najbolji interes djeteta ne mora se uvijek podudarati s onime njegovih ili njezinih braće i sestara. Sud je to priznao u predmetu *Cristescu*, gdje je presudio da su domaće vlasti imale dovoljno dokaza (uključujući izjave svjedoka, psihološke i druge stručne procjene i vlastite želje stranaka - djece i roditelja) za donošenje odluke o odvajanju dva brata,

čak i ako se na kraju dokazalo da je odvajanje imalo negativan utjecaj na nesmetani nastavak odnosa u obitelji (vidi *Cristescu protiv Rumunjske*, br. 13589/07, § 62., 10. siječanj 2012.).

100. Prema mišljenju Suda, obrazloženje domaćih sudova u ovome predmetu (vidi prethodni stavak 97.) upućuje da su ispitali što je u najboljem interesu sve troje djece kao grupe, ne provodeći odvojeno ispitivanje što je u najboljem interesu svakog djeteta pojedinačno. Posebice, sudovi nisu obrazložili zašto su smatrali da je u najboljem interesu najmlađeg djeteta podnositeljice zahtjeva da živi zajedno sa svojim bratom i sestrom (i ocem), umjesto s majkom i zašto su odbili, ne navodeći relevantne razloge, prijedlog podnositeljice zahtjeva da se pribavi zajedničko stručno mišljenje psihijatra i psihologa o tome što je u najboljem interesu tog djeteta (vidi prethodne stavke 38., 41. – 42.).

101. U tom pogledu sud upućuje na Opći komentar br. 14. Odbora za prava djeteta prema kojem se potencijalni sukobi između najboljih interesa djeteta, gledanih pojedinačno, i onih grupe djece trebaju rješavati od slučaja do slučaja, pažljivo važući interese svih stranaka i pronalazeći odgovarajući kompromis (vidi prethodni stavak 56.).

102. Da su domaći sudovi u predmetu podnositeljice zahtjeva zasebno ispitali što je u najboljem interesu svakog pojedinog djeteta, njihova bi odluka možda bila drugačija. Posebice, da su utvrdili da je u najboljem interesu najmlađeg djeteta da živi sa svojom majkom, to bi se odrazilo na pravo podnositeljice zahtjeva na obiteljski život jer bi značajno ojačalo njezin položaj u pronalaženju pravedne ravnoteže između svih uključenih interesa.

103. Mišljenje je Suda stoga da analiza, koju su domaći sudovi proveli prije donošenja odluke da će sve troje djece podnositeljice zahtjeva živjeti sa svojim ocem, nije bila dovoljno detaljna. Kao posljedica toga, razlozi koje su pružili za svoje odluke ne mogu se smatrati „relevantnim i dovoljnim”.

(d) Zaključak

104. U svjetlu prethodno utvrđenih nedostataka (vidi stavke 90. - 103.) Sud smatra da miješanje u pravo podnositeljice zahtjeva na poštivanje njezina obiteljskog života nije bilo opravdano u smislu članka 8. § 2. Konvencije.

105. Stoga je u ovom predmetu došlo do povrede tog članka.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 6. § 1. KONVENCIJE

106. Podnositeljica zahtjeva također je prigovarala da u parničnom postupku nije bilo poštivano načelo ravnopravnosti stranaka. Posebice, ona je prigovorila da nije sudjelovala u postupku obiteljske procjene koju je proveo Centar za socijalnu skrb Vinkovci i koja je dovela do donošenja izvještaja na koje su se domaći sudovi u većoj mjeri pozivali kada su njezinom bivšem suprugu dodijelili skrb nad njezinom djecom. Pozvala se na članak 6. § 1. Konvencije, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

„Radi utvrđivanja svojih prava i obveza građanske naravi ... svatko ima pravo da ... sud pravično ... ispita njegov slučaj ...”

107. Vlada je osporila tu tvrdnju.

108. Sud primjećuje da je ovaj prigovor povezan s onima koji su prethodno ispitani i stoga se isto tako mora proglasiti dopuštenim.

109. S obzirom na utvrđenje u odnosu na članak 8., Sud smatra da nije potrebno ispitati je li u ovome predmetu također došlo do povrede članka 6. § 1. Konvencije (vidi *Hunt protiv Ukrajine*, br. 31111/04, §§ 61. - 66., 7. prosinca 2006.).

III. PRIMJENA ČLANKA 41. KONVENCIJE

110. Člankom 41. Konvencije propisano je:

„Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije i dodatnih protokola, a unutarnje pravo zainteresirane visoke ugovorne stranke omogućava samo djelomičnu odštetu, Sud će, prema potrebi, dodijeliti pravednu naknadu povrijeđenoj stranci.”

A. Šteta

111. Podnositeljica zahtjeva potražuje 15 000 eura (EUR) na ime nematerijalne štete.

112. Vlada je osporila taj zahtjev.

113. Sud primjećuje da podnositeljica zahtjeva može pokrenuti postupak na temelju članka 102. Obiteljskog zakona (vidi prethodni stavak 52.) i tražiti promjenu odluke o skrbi nad najmlađim djetetom zbog bitno promijenjenih okolnosti (vidi prethodne stavke 43. i 48. - 50.). Imajući to u vidu, kao i posebne okolnosti predmeta te razloge na temelju kojih je utvrdio povredu članka 8. Konvencije, Sud smatra da utvrđivanje povrede samo po sebi predstavlja dovoljnu i pravednu naknadu za bilo koju pretrpljenu nematerijalnu štetu.

B. Troškovi i izdaci

114. Podnositeljica zahtjeva također potražuje 4.206 eura (EUR) na ime troškova i izdataka nastalih pred domaćim sudovima i 5.000 eura (EUR) za one nastale pred ovim Sudom.

115. Vlada je osporila te zahtjeve.

116. Prema sudskoj praksi Suda, podnositelj zahtjeva ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo ako je dokazano da su stvarno i nužno nastali i bili razumni glede iznosa. U ovome predmetu, uzimajući u obzir dokumentaciju koju ima u posjedu i naprijed navedene kriterije, Sud smatra opravdanim dosuditi podnositeljici zahtjeva iznos od 1 220 eura (EUR) na ime troškova i izdataka u postupku pred domaćim tijelima i 850 eura (EUR) za postupak pred Sudom.

C. Zatezne kamate

117. Sud smatra primjerenim da se stopa zatezne kamate temelji na najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke uvećanoj za tri postotna boda.

IZ TIH RAZLOGA SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* prigovor koji se odnosi na dodjeljivanje skrbi nad najmlađim djetetom podnositeljice zahtjeva dopuštenim, a ostatak zahtjeva nedopuštenim;
2. *Presuđuje* da je došlo do povrede članka 8. Konvencije;
3. *Presuđuje* da nema potrebe ispitati prigovor na temelju članka 6. § 1. Konvencije;
4. *Presuđuje* da samo utvrđivanje povrede predstavlja dovoljnu i pravednu naknadu za nematerijalnu štetu koju je pretrpjela podnositeljica zahtjeva;

5. *Presuđuje*

(a) da tužena država podnositeljici zahtjeva treba, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačnom u skladu s člankom 44. § 2. Konvencije, isplatiti iznos od 2.070 EUR (dvije tisuće i sedamdeset eura) na ime troškova i izdataka, koji je potrebno preračunati u hrvatske kune po tečaju važećem na dan namirenja, uvećano za sve poreze koji bi se mogli zaračunati podnositeljici zahtjeva;

(b) da se od proteka prethodno navedena tri mjeseca do namirenja na prethodno spomenute iznose plaća obična kamata prema stopi koja je jednaka najnižoj kreditnoj stopi Europske središnje banke tijekom razdoblja neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

6. *Odbija* preostali dio tužbenog zahtjeva podnositeljice zahtjeva za pravednom naknadom.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku dana 8. listopada 2015. u skladu s pravilom 77. §§ 2. i 3. Poslovnika Suda.

André Wampach
zamjenik tajnika

Elisabeth Steiner
predsjednica

U skladu s člankom 45. § 2. Konvencije i Pravilom 74. § 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi dodaje izdvojeno mišljenje suca Møsea.

E.S.
A.M.W.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA MØSEA

1. Presudom se zaključuje da odluke hrvatskih sudova prema kojima najmlađe od troje djece treba živjeti s ocem, a ne s majkom, predstavlja povredu članka 8. Ta se odluka temelji na zajedničkom ispitivanju pitanja zakonitosti i nužnosti (vidi stavke 88. - 105. presude). Ne slažem se u potpunosti s obrazloženjem u tom dijelu presude.

2. Prema mojem mišljenju, propust domaćih sudova da podnositeljicu zahtjeva i njezinog bivšeg supruga upute na obvezno posredovanje prije razvoda braka (o čemu se raspravlja u stavicima 90. - 92. presude) ne predstavlja jak argument za utvrđivanje povrede. U svjetlu stvarnih okolnosti ovog predmeta, značaj ovog zakonskog zahtjeva - koji nije apsolutan - ne bi se trebao preuveličavati.

3. Presuda se nakon toga bavi propustom domaćih sudova da zastanu s postupkom za razvod braka i skrbi nad djecom do konačnog rješenja postupka za vraćanje djece (vidi stavke 93. - 96.). Zaključak je kako „se čini” da su domaći sudovi postupali protivno međunarodnim obvezama Hrvatske na temelju članka 16. Haške konvencije. Zasigurno je važno da države poštuju odredbe te Konvencije, ali eventualni propust da se to učini u ovom predmetu (vidi stavke 66., 95. i 96.) nije odlučni argument u prilog utvrđenja povrede članka 8. Europske konvencije.

4. Prema presudi, obrazloženje domaćih sudova upućuje da su ispitali što je u najboljem interesu sve troje djece kao grupe, ne provodeći posebno ispitivanje što je u najboljem interesu svakog djeteta zasebno (vidi stavke 97. - 103.). Prema mojem mišljenju ova je formulacija preopćenita. Ona ne uzima u obzir činjenicu da su nacionalne vlasti u određenoj mjeri uzele u razmatranje specifičnu situaciju najmlađeg djeteta (vidi stavke 25., 26., 35. i 45.). Nadalje, vlasti su u nekoliko navrata naglasile da su djeca međusobno emocionalno povezana i da se ne preporuča njihovo odvajanje (vidi stavke 39., 42., 45. i 47.). Radi se o dobro poznatom razmatranju u predmetima koji se odnose na skrb nad djecom, od kojih je jedno prihvaćeno Konvencijom (vidi stavak 98.).

5. S druge je strane jasno da je situacija složena i da zahtjeva poseban fokus na interese najmlađeg djeteta. Nije jasno zašto je odbijen prijedlog podnositeljice zahtjeva da se pribavi zajedničko stručno mišljenje psihijatra i psihologa o djetetu. Stručno mišljenje također bi bilo u skladu s Općim komentarom Odbora za prava djeteta (vidi stavke 100. - 101.). Stoga sam suglasan da je došlo do povrede članka 8.

© 2016 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava

Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakтуру istoga.